

MIKÄ YHTEISTYÖ?

Tampereen Hervannan päiväkotityöntekijöiden kokemuksia tuen tarpeesta lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä

Mirva Heinonen

Riitta Kujansivu

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HEINONEN, MIRVA & KUJANSIVU, RIITTA:

Mikä yhteistyö?

Tampereen Hervannan päiväkotityöntekijöiden kokemuksia tuen tarpeesta lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä

Opinnäytetyö 70 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Toukokuu 2014

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Tampereen Hervannan päiväkotien hoitohenkilökunnan kokemuksia tuen tarpeesta ja siitä, millaista tukea he toivoisivat saavansa lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä. Lisäksi opinnäytetyössä haluttiin tuoda esille päiväkotien henkilökunnan käsityksiä siitä, mitä lastensuojelu on. Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostivat lastensuojelu, päivähoito ja niiden välinen yhteistyö sekä organisaatiokulttuuri.

Opinnäytetyön tutkimusosion aineisto kerättiin puolistrukturoidulla monivalintakyselyllä, joka oli suunnattu Hervannan päiväkotien henkilökunnalle. Kysely sisälsi myös avoimia vastausvaihtoehtoja. Kyselyyn vastasi 56 työntekijää yhdeksästä päiväkodista. Aineisto analysoitiin sekä kvantitatiivisilla, tilastollisilla, menetelmillä että kvalitatiivisen sisällönanalyysin avulla.

Työntekijät kokivat saaneensa tukea lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtyyn yhteistyöhön oman työyhteisön piirissä käydyistä keskusteluista, ammatillisesta koulutuksesta ja erilaisista työuran aikana käydyistä koulutuksista sekä muiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa tehdystä yhteistyöstä. Osa vastaajista kaipasi lisää tukea muun muassa lastensuojeluun liittyvien koulutusten muodossa. Lisäksi kaivattiin tietoa omaan työhön liittyvästä vastuusta ja tiiviimpää yhteistyötä sosiaalityön kanssa lasten asioihin liittyen.

Ne Hervannan päiväkotien työntekijät, jotka eivät kokeneet saaneensa riittävästi tukea lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehdystä yhteistyöstä, kaipasivat etenkin vahvistusta sosiaalityöltä siitä, että heidän esille tuomansa huoli lapsesta on sosiaalityössä kuultu. Opinnäytetyön pohjalta voidaan todeta, että lastensuojelu merkitsee työntekijöille pääasiassa yhteistyötä muiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa, huolen puheeksiottamista työyhteisössä ja perheen arjen seuraamista sekä tukemista.

Dialogisuus on tärkeä tuen muoto lastensuojelun sosiaalityön ja päiväkotien välisessä yhteistyössä. Vuorovaikutusta eri organisaatioiden välillä tulisikin kehittää, jotta edistettäisiin lastensuojeluun liittyvän huolen puheeksi ottamista mahdollisimman pian huolen herättyä.

Asiasanat: lastensuojelu, päivähoito, yhteistyö, tuki

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Option of Social Pedagogy

HEINONEN, MIRVA & KUJANSIVU, RIITTA:

Co-operation – where?

Kindergarten Employees' Need of Support in the Co-operation with Child Protection
Social Work

Bachelor's thesis 70 pages, appendices 4 pages

May 2014

The objective was to investigate the kindergarten employees' experiences on sufficient support and the form of support they wish to receive in the co-operation between kindergartens and child protection social work. Furthermore the connotations the employees give to child protection was studied.

Fifty-six employees from nine Hervanta kindergartens answered a semi-structured questionnaire. The data was analyzed with quantitative methods and qualitative content analysis.

The results showed that team conversations, professional education and various supplemental educations during working career provided the respondents with sufficient support in the co-operation between kindergartens and child protection social work. Some employees would need additional support in the form of supplemental education in the field of child protection. In addition, there is a need for additional information on responsibility areas in the respondent's professions. Furthermore a more intense interaction with child protection social work regarding child customers was regarded necessary.

It can be concluded from the results that Hervanta kindergarten employees, who felt they had not received sufficient support in the co-operation, hoped they would have received a response from the social worker that the day care employee's concern about a child had been acknowledged. In addition the results indicated that for the respondents child protection means co-operation with other professionals in social care, taking up one's worries in the work community and observing and supporting families in every-day-life

The study points out the significance of dialogue in the experienced need of support in the co-operation between child protection social work and kindergartens. Inter-organizational interaction should thus be further improved to promote taking up one's worries concerning child protection already at an early stage.

Key words: child protection, daycare, co-operation, support

LYHENTEET JA TERMIT

KELTO	Kiertävä erityislastentarhanopettaja
LTO	Lastentarhanopettaja

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	AIHEEN VALINTA	9
	2.1. Näkökulman valitseminen ja aiheen rajaaminen	9
	2.2. Tutkimusalueena Hervanta	11
	2.3. Henkilöitä tutkimusprosessimme taustalla	11
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	13
	3.1. Lastensuojelu Suomessa	13
	3.1.1 Varhainen puuttuminen	15
	3.1.2 Lastensuojelulain ydin ja lastensuojelun asiakasprosessi	16
	3.2. Päivähoidon perustehtävät	17
	3.2.1 Päivähoitoa ohjaava keskeisin lainsäädäntö.....	18
	3.2.2 Varhaiskasvatuksen toteuttaminen kunta-, yksikkö- ja yksilötasolla	19
	3.3. Päiväkodin ja lastensuojelun välinen yhteistyö	21
	3.3.1 Moniammatillinen työ.....	22
	3.3.2 Huolen puheeksi ottaminen.....	23
	3.4. Organisaatiokulttuurin vaikutukset työyhteisössä	24
	3.4.1 Työntekijänä päivähoidon ja lastensuojelun organisaatioissa.....	25
	3.4.2 Johtajan rooli organisaatiossa	27
	3.5. Viitekehyskaavio	28
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -MENETELMÄT	30
	4.1. Aiemmat tutkimukset.....	30
	4.2. Tutkimuksen tavoitteet	31
	4.3. Tutkimuskysymykset	32
	4.4. Tutkimustehtävän kytkeytyminen Tampereen kaupungin linjauksiin.....	33
	4.5. Puolistrukturoidun kyselyn toteuttaminen	34
5	TUTKIMUSTULOKSET	37
	5.1. Tutkimuksen tilastollinen analyysi	37
	5.1. Vastaaajien kokemukset yhteistyöstä ja tuen tarpeesta	41
	5.2. Vastaaajien kuvauksia huolta herättäneistä tilanteista.....	46
	5.3. Keskeiset tutkimustulokset	48
6	POHDINTA.....	52
	6.1. Opinnäytetyöprosessin reliabiliteetti ja validiteetti	52
	6.2. Opinnäytetyöprosessin eettisyys	54
	6.3. Kehitysehdotuksia.....	56

6.4. Lopuksi	58
LÄHTEET	60
LIITTEET	66
Liite 1. Lastensuojeluilmoitukset Tampereella vuonna 2012.....	66
Liite 2. Lastensuojeluilmoitukset Tampereella vuonna 2013.....	67
Liite 3. Kyselylomake 1 (2)	68
Liite 4. Saatekirje	70

1 JOHDANTO

Viime aikoina mediassa on puhuttu paljon lastensuojelun nykytilasta Suomessa – siitä, miksi lasta lähellä olevien ammattilaisten lastensuojeluun liittyvä yhteistyö ei toimi. Lastensuojelua tarvitsevien lasten määrä on jopa kaksinkertainen verrattuna 2000-luvun alkuvuosiin (Bardy & Heino 2012, 62). On hämmentävää, että modernissa yhteiskunnassamme tänäkin päivänä jotkut lapset ja perheet putoavat eri ammattilaisten muodostamien tukiverkoston läpi, saamatta koskaan apua, vaikka sitä olisi ollut hyvin saatavilla eri elämänvaiheissa. Onko siis kyseessä ammattilaisten kyvyttömyys olla yhteydessä toisiinsa huolen herätessä, vai onko esimerkiksi lastensuojelu profiloitunut liiaksi vain tietyn ammattikunnan vastuulle? Vai onko kyse sittenkin yksittäisen työntekijän käsityksistä, huolen kokemuksesta ja mahdollisuuksista nostaa huoltaan esille työyhteisössä tai moniammatillisissa verkostoissa?

Sosionomiopintojemme sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehtoon kuuluvan päiväkotiharjoittelujakson aikana olemme todenneet päiväkotien ja lastensuojelun sosiaalityön yhteistyön olevan vähäistä. Erilaisista työtavoista ja työpaikkakulttuurista sekä valtakunnallisista ja alueellisista ohjeistuksista johtuen jokainen ammattikunta tuntuu keskittyvän vain omaan työrooliinsa, eikä yhteistyön ja dialogin tärkeyttä välttämättä muisteta. Tieto esimerkiksi lapseen liittyvästä huolesta ei aina välttämättä välity niille, jotka voisivat tarttua tähän huoleen ja puuttua siihen.

Yli 60 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista oli päivähoidon piirissä vuonna 2012 (Lastensuojelun keskusliitto 2012). Päiväkoti-ikäisistä lapsista huolehtii siis päivittäin suuri joukko alan ammattilaisia. Lastensuojelun keskusliiton mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset tekevät kuitenkin prosentuaalisesti vähän lastensuojeluilmoituksia. Päivähoidon kautta tehtiin Helsingissä vuonna 2011 vain 1,8 prosenttia kaikista lastensuojeluilmoituksista. (Lastensuojelun keskusliitto 2012; Lastentarha-lehti 2/2012, 20.) Tampereella päiväkodit tekivät vuonna 2013 noin 2,5% kaikista lastensuojeluilmoituksista.

Lastensuojelu ei tarkoita pelkästään lastensuojeluilmoitusten tekemistä. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa Suomessa aikuisia huolehtimaan lapsen edun toteutumisesta. Lapselle onkin turvattava muun muassa oikeus erityi-

seen suojeluun ja hoivaan, riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista sekä osallistuminen iän ja kehitystason mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. Näin turvataan lapsen oikeus hyvään elämään. (Lapsiasiavaltuutettu.) Lastensuojelutyötä tehdään siis myös päiväkodeissa pitämällä huolta lapsen tasapainoisista ja turvallisista kasvu- ja kehitysmahdollisuuksista sekä käsittelemällä työssä esiin tulleita käsittelemällä työssä esiin tulleita lapseen liittyviä huolia niin työyhteisön, vanhempien kuin muiden toimijoiden kanssa.

Opinnäytetyömme tarkoitus oli kartoittaa päivähoiton työntekijöiden kokemaa tuen tarvetta liittyen lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävään yhteistyöhön. Työmme tavoite oli pohtia, onko päiväkotien ja lastensuojelun sosiaalityön yhteistyön vähäinen määrä riippuvainen henkilökunnan kokemasta tuen tarpeesta. Halusimme selvittää, millaista on ollut riittävä tuki ja millaista tukea työntekijät mahdollisesti kaipaivat. Lisäksi halusimme selvittää, mitkä ovat työntekijöiden omat käsitykset lastensuojelusta.

Päämäärämme oli viedä viestiä työntekijöiden kokemuksista Tampereen kaupungin päivähoiton suunnittelija- ja päätöksentekijätasolle. Työntekijöiden kokemusten kartoittaminen tarjoaa työnantajalle mahdollisuuden kehittää oman organisaation rakenteita. Ehkä työntekijöiden kokemusten kuuleminen ja niistä tiedottaminen edistää myös kommunikaatiota päiväkotien ja lastensuojelun sosiaalityön välillä ja siten myös lasten hyvinvointia jo varhaisessa vaiheessa.

Tässä raportissa käsittelemme ensin aiheen valintaa, teoreettisia lähtökohtia ja tutkimustehtävää sekä -menetelmiä. Tämän jälkeen esittelemme tutkimustulokset. Päätämme raportin pohdintaan.

2 AIHEEN VALINTA

Tutkimustyön tekeminen on erittäin oleellista sosiaalialalla. Erilaisten tutkimusten avulla voimme kerätä tietoa eri ilmiöistä sosiaalialan moninaisissa ympäristöissä ja näiden tietojen avulla meillä sosiaalialan ammattilaisilla on mahdollisuus kehittää työtämme.

Myös sosiaalialalla tutkimusaiheen valinnassa on tärkeää huomioida laaja-alaisesti esillä olevia ilmiöitä ja aiemmin tehtyjä tutkimuksia, jotta ilmiöitä tutkittaisiin tasapuolisesti ja huomioitaisiin mahdollisimman monta eri näkökulmaa niihin liittyen. Eri näkökulmien esilletuominen antaa tutkimuksen aiheesta realistisemmän näkemyksen. Näkökulma on rajaus, tutkijan valitsema tapa tarkastella tutkittavaa ilmiötä (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2013, 15). Aina eri näkökulmia ei kuitenkaan tuoda esille, kun halutaan tutkia ilmiötä vain tietyistä perspektiivistä. Nostamme tutkimuksemme keskeisimmän ilmiön, tuen tarpeen, esille työntekijöiden näkökulmasta, kyselylomakkeeseemme saatuja vastauksia, organisaatiokulttuuria ja psykologisia sekä yhteiskunnallisia tekijöitä tarkastelemalla.

2.1. Näkökulman valitseminen ja aiheen rajaaminen

Ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista meillä oli oletus siitä, että päiväkodeista tehdään vähän lastensuojeluilmoituksia. Oletimme, että saattaa olla tiettyjä syitä, jotka estävät lastensuojeluun liittyvien huolien laajemman esiin nostamisen päiväkotien työyhteisöissä. Olettamuksemme syntyi sekä opintoihin liittyneiden päiväkotiharjoittelujaksojen ja päiväkodeissa tekemiemme sijaisuuksien aikana ja sitä vahvistivat mediassa esille tulleet traagiset lasten kaltoin kohteluun liittyvät tapaukset. Varhainen puuttuminen olisi lapsen kannalta olennaisen tärkeää ja lapsen edun mukaista. Halusimme selvittää, onko olemassa joitain tiettyjä syitä, joista johtuen yhteydenottoja päivähoidosta lastensuojelun sosiaalityöhön tulee niin vähän. Halusimme tutkia aihetta pohjautuen työntekijöiden kokemuksiin.

Vuonna 2012 Tampereella päivähoidosta tehtiin vain 90 lastensuojeluilmoitusta, kun kokonaisluku tehdyistä lastensuojeluilmoituksista oli 3180 ja pyyntöjä lastensuojelun tarpeen arvioimiseksi päivähoidosta tehtiin yhdeksän, kokonaismäärän ollen 79 arvioin-

tipyyntöä. 2013 vuoden vastaavat tilastot eivät ole yhtään paremmat. Päivähoidosta tehtiin 2013 vuoden kaikista 3617 ilmoituksesta vain 91 ja arviointipyyntöjä tehtiin yksi, kun yhteensä kaikilta toimijoilta lastensuojelun tarpeen arviointipyyntöjä tehtiin 58. (Liite 1 ja 2.)

Päiväkodissa työskentely sai huomaamaan, ettei henkilökunnalla välttämättä ole riittävästi tietämystä lastensuojeluun liittyen, eivätkä vastuukysymykset ole kaikille selviä. Henkilökunnan keskuudessa saattaa vallita tietynlaisia ajattelumalleja ja organisaatiotasolla taas tiettyjä toimintamalleja, jotka ohjaavat työntekijöiden toimintaa lastensuojeluun liittyvissä tilanteissa. Aloimme pohtia, onko kyse ennen kaikkea siitä, että päiväkotihenkilökunta kaipaisi jonkinlaista tukea lastensuojelun sosiaalityöhön liittyvässä yhteistyössä? Mitä lastensuojelu ylipäänsä tarkoittaa päiväkotityöntekijöille? Miten päiväkodin organisaatiokulttuuri vaikuttaa lastensuojelun ja päiväkodin yhteistyöhön?

Opinnäytetyömme aihepiiriä määritti opinnoissa valitsemamme sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto. Valitsemalla sosiaalipedagogisen suuntautumisvaihtoehdon on mahdollista saada lastentarhanopettajan pätevyys, mikä edellyttää, että opinnäytetyö liittyy jollain tavalla lapsiin tai nuoriin. Suuntautumisvaihtoehdostamme johtuen opinnäytetyömme taustaksi muodostuivat lastensuojelu ja varhaiskasvatus, sillä olimme kiinnostuneita lastensuojelusta ja toisaalta myös päiväkotimaailma saattaa olla tuleva työkenttämme. Olemme pohtineet, miksi yhteistyö näiden välillä on vähäistä, vaikka päiväkotihenkilökunta havainnoi lasta lähes päivittäin ja on avainasemassa lapsen liittyvän huolen esiintuomisessa?

Opinnäytetyön aihepiiriä piti rajata, jottei siitä tulisi liian laajaa. Tästä johtuen valitsimme aiheen, johon omat oletuksemme ja kokemuksemme antoivat pohjan. Päätimme siis tutkia päiväkotihenkilökunnan kokemuksia tuen tarpeesta liittyen lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävään yhteistyöhön. Koimme, että mikäli tuen tarvetta ilmenee, yhteistyötä olisi mahdollista kehittää saattamalla tutkimustulokset myös Tampereen kaupungin päättäjien tietoon. Oman ammattialan ilmiöiden seuraaminen, tutkiminen ja tulosten julkaiseminen kehittää myös tutkimuksellista ammattitaitoamme (Lötjönen 1999, 7).

2.2. Tutkimusalueena Hervanta

Halusimme tutkia aihetta nimenomaan Tampereella, koska Tampere Suomen kolmanneksi suurimpana kaupunkina tarjoaa mahdollisuuden saada riittävästi aineistoa tutkimuksen luotettavuutta ajatellen. Hervannan kaupunginosa taas valikoitui tutkimusalueeksemme, sillä se on noin 24 000 asukkaan tiivis lähiö (Tampereen kaupunki 2012, 6), jossa toimii kohtuullisen lähekkäin useita isoja päiväkoteja, joissa on yhteensä noin 800 lasta. Lasten suuren määrän vuoksi voi olettaa, että päiväkotien ja lastensuojelun väliselle yhteistyölle on tarvetta.

Hervannan alueella toimii 11 päiväkotia, joista yhdeksän osallistui tutkimukseemme. Päiväkodit sijaitsevat Hervannan eri osissa ja yhden päiväkodin yksikkö Vuoreksen kaupunginosassa. Päiväkodeissa oli yleensä useita lapsiryhmiä ja näin ollen myös päiväkotihenkilökunnan määrä oli suuri ja mahdollisuus laajaan tutkimuksen osallistujamäärään oli hyvä.

2.3. Henkilöitä tutkimusprosessimme taustalla

Varsinainen tutkimusprosessimme alkoi lehtori Raija Yliniemen ja lehtori Tapio Salomäen kanssa käydyistä keskusteluista koskien opinnäytetyömme aihepiirin rajaamista. Näiden keskustelujen pohjalta päädyimme ottamaan yhteyttä Tampereen kaupungin pedagogisen tuen koordinaattoriin, Sari Salomaa-Niemeen ja tapasimme hänet keväällä 2013. Tapaamisen tarkoitus oli selvittää, onko Salomaa-Niemellä joitain kehittämisideoita koskien Tampereen kaupungin päivähoiton ja lastensuojelun välistä yhteistyötä.

Salomaa-Niemi kertoi Tampereen kaupungilla jo olemassa olevista yhteistyön helpottamiseksi laadituista ohjeistuksista, kuten Huolen vyöhykkeistö -taulukosta ja Kaltoin kohdeltu lapsi -oppaasta, jossa esitellään toimintamalli ja toimijat sekä vastualueet lapsen kaltoinkohtelutapauksissa (Tampereen kaupunki 2012). Keskustelussa kävi ilmi, ettei työntekijöiden kokemusta yhteistyöhön liittyvästä tuen tarpeesta ollut vielä kartoitettu.

Sari Salomaa-Niemi antoi meille Hervannan alueen kiertävän erityislastentarhanopettaja Kaija Ruohosen yhteystiedot. Ruohoselta taas saimme Hervannan eri päiväkotien johtajien yhteystiedot, ja olimme sekä puhelimitse että sähköpostilla heihin yhteydessä. Yhteydenpidossa avasimme opinnäytetyömme aihetta ja päämäärää ja näiden pohjalta tavoitteena oli herättää kiinnostusta tutkimukseemme osallistumiseen. Kaija Ruohosen kanssa sovimme raportoivamme hänelle opinnäytetyömme etenemistä. Kun olimme analysoineet kyselyn vastaukset, lähetimme niistä tehdyn selvityksen osallistuneille päiväkodeille huhtikuussa 2014, Sari Salomaa-Niemelle sekä Kaija Ruohoselle.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa on tärkeää tehdä selkeä ero omien havaintojen ja teorian välille. Teorian voi katsoa olevan tietoon pohjautuva olettaus, jota pyritään tutkimaan ja tekemään näkyväksi tutkimuksella. Tietyt teoreettiset näkökulmat tutkimuksissa muodostavat niiden teoreettisen viitekehysten. (Alasuutari 1999, 79.) Tutkimuksessamme olemme käsitelleet lastensuojelun ja päivähoidon teoriaa, huomioiden, että päiväkodin rooli voi toisinaan olla myös lastensuojelullinen. Pelkästään lastensuojelun ja päiväkotihoidon teoriaa tarkastelemalla emme mielestämme olisi voineet tuoda riittävästi esille päiväkotihenkilökunnan tuen tarvetta yhteistyöhön liittyen. Tästä syystä laajensimme teoriapohjaamme koskemaan myös organisaatiokulttuuria ja työntekijöiden psykologisia valmiuksia. Laadimme valitsemiemme erilaisten käsitteiden kautta tutkimuksemme viitekehyskaavion, joka kuvastaa myös näiden käsitteiden välisiä merkityssuhteita (Tuomi & Sarajärvi 2013, 18). Viitekehyskaavio löytyy raportin sivulta 29 (kuvio 1).

3.1. Lastensuojelu Suomessa

Lastensuojelutyötä voidaan yhteiskunnassa tehdä erilaisten ideologioiden arvopohjalta. Ne määrittelevät, millainen tehtävä lastensuojelutyölle annetaan ja millaisilla resursseilla ja työmuodoilla työtä toteutetaan. Suomalaisessa orientaatioissa on 1980-luvulta lähtien korostunut niin kutsuttu Child welfare-malli, jossa olennaista on lapsen edun ajaminen. Tässä mallissa on kuitenkin korostunut vanhempien asiantuntijuus ongelmien määrittelyssä. Tällaista yhteiskunnan pyrkimystä tarjota vanhemmille tukea kasvatustyöhön ja lapsille kestävästä kasvu- ja kehitysympäristöstä on voitu pitää hyvinvointivaltioille ominaisena. (Fox Harding 1997, Hurtigin 2003, 14–15 mukaan.)

Lastensuojelun tilaa selvittäneen työryhmän loppuraportin mukaan on kuitenkin perusteltua pohtia, onko Suomi nykyisellään hyvinvointivaltio. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 6.) Myös Salmi, Sauli ja Lammi-Taskula (2012, 22) esittävät näkemyksen, jonka mukaan 1990-luvun lama-ajasta lähtien lapsille ja perheille kohdistettuja palveluita ja rakenteita on heikennetty ja resursseja vähennetty. Myös lastensuojelun asiakkuuksien

määrät ja tarve korjaaville lastensuojelupalveluille ovat kasvaneet jyrkästi. (Salmi, Sauli & Lammi-Taskula 2012, 22.) Vaikka vastuu lapsista on ensisijaisesti näiden vanhemmillä, on toisaalta tärkeää pohtia, suunnataanko yhteiskuntamme resursseja järkevästi niin, että julkisten palvelujen piirissä pystytään tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään.

Lastensuojelun perimmäinen tarkoitus on huolehtia lapsen hyvinvoinnista kaikilla elämän osa-alueilla (Tulensano & Ylä-Herranen 2009, 22–36, Tanskasen & Timonen-Kallion, 2009, 22 mukaan). Suojelemalla lapsia ja nuoria pyritään ehkäisemään heidän joutumistaan kaltoinkohtelun uhriksi. Kaltoinkohtelu uhkaa niin psyykkistä kuin fyysistäkin hyvinvointia ja saattaa vaikuttaa myös sosiaalisiin tai kognitiivisiin taitoihin sekä myöhempään kehitykseen. Lapsuudenaikaisella kaltoinkohtelulla on vaikutusta myös myöhempään elämänvaiheisiin, sillä se saattaa aiheuttaa syrjäytymistä, sairastumista ja erilaisia sosiaalisia tai taloudellisia ongelmia. (Söderholm & Kivitiie-Kallio 2012, 14.)

Lastensuojelun perimmäisenä tehtävänä voidaankin nähdä vanhempien tukeminen heidän kasvatustyössään eri alan ammattilaisten turvin, jotta vältettäisiin ongelmien kasaantumisen ja perheen entistä suurempi yhteiskunnallisen tuen tarve. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi Suomessa on lastensuojelulaki, joka määrittelee laaja-alaisesti, miten toimia, jotta lapsen etu parhaiten toteutuu. Lapsen edun ajaminen tapahtuukin muun muassa tarjoamalla vuorovaikutuksellisesti tukea sekä koko perheelle että lapsille yksilöinä (Tulensano & Ylä-Herranen 2009, 22–36, Tanskasen & Timonen-Kallion 2009, 23 mukaan; Söderholm & Kivitiie-Kallio 2012, 19).

Lastensuojelutyöhön vaikuttavat yhteiskunnan ideologiset arvot, kulttuuri, sekä esimerkiksi ammattiteoriat ja eettinen perusta (Hurtig 2003, 171–173). Suomessa lastensuojelu pohjautuu paitsi lastensuojelulakiin, myös esimerkiksi laajemmin perustuslakiin sekä eri ihmisoikeussopimuksiin, joista tärkeimpänä voi pitää Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimusta. Lastensuojelu koostuu useista osa-alueista ja sitä toteutetaan eri ympäristöissä. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään ilman lastensuojelun asiakkuutta, niin sanotun matalan kynnyksen palveluiden avulla muun muassa lastenneuvoloissa, päivähoitossa, kouluissa ja nuorisotyössä tai perhekeskuksissa ja -kerhoissa (Bardy & Heino 2012, 63). Ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on varhainen puuttuminen ongelmien ollessa vielä lieviä.

3.1.1 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen on moniselitteinen termi, jota käytetään esimerkiksi oppimisvaikeuksissa, tukitoimien järjestämiseen tai huolen esille tuomiseen, arviointiin ja tähän tarvittavaan yhteistyöhön liittyen. Varhaisen puuttumisen toiminnan kohteena ovat yleensä lapset, nuoret ja perheet ja puuttumisen toteuttajina useat ammatilliset tahot. (Heinämäki 2005, 8, 13; Pyhäjoki & Koskimies 2009, 186.) Jonkin tietyn ongelman ilmeneminen pyritään siis ehkäisemään tai sen kehittyminen katkaisemaan mahdollisimman aikaisin. Lastensuojelussa olennaista on lapsen kaltoinkohtelun varhainen havaitseminen ja siihen puuttuminen. Avainasemassa kaltoinkohtelun tunnistamisessa ovatkin lasten kanssa tekemisissä olevat viranomaiset. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 14.)

Varhainen puuttuminen on huomioitu valtakunnallisesti poliittisellakin tasolla, esimerkiksi lainsäädännössä, Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämissuunnitelman, KASTE-hankkeen, tavoitteissa. Lainsäädännön ja eri ohjelmien pyrkimyksenä on ollut lisätä eri toimijoiden välistä avointa yhteistyötä ja eri ammattilaisten valmiuksia ottaa puheeksi huoltaan, jota kokevat lapsesta, nuoresta tai perheestä, sekä lisätä yksilöiden ja perheiden osallisuutta. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 187; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012; Sosiaali- ja terveysministeriö 2012; Taskinen 2012, 46; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Lastensuojelun Keskusliiton ennaltaehkäisevän lastensuojelun materiaalipaketti Suojele-Tue-Toimi sisältää laajalti lastensuojeluun liittyvää tietoa varhaiskasvattajille. Sen tavoitteena on herättää ajatuksia vanhempien, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteisistä päämääristä, joilla pyritään tuottamaan ja lisäämään lasten hyvinvointia. (Lastensuojelun Keskusliitto.)

Erityisesti Suojele-Tue-Toimi-materiaali tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja opastaa pohtimaan muun muassa, miten toimia silloin, kun huoli lapsen hyvinvoinnista herää ja mitä lastensuojeluilmoituksesta seuraa. Materiaalissa pohditaan työntekijän vastuuta, työyhteisön ja perheen kanssa käytävän keskustelun merkitystä ja moniammatillisen yhteistyön tekemistä suhteessa lapsen etuun ja hyvinvointiin. (Lastensuojelun

Keskusliitto) Lastensuojelun tilan selvittämiseksi asetetun selvitysryhmän loppuraportissa kerrotaan kuitenkin paineita olevan entistä sitovampaan lastensuojelutyöhön, sillä ohjeistusten ja suositusten vaikutuksen ei voi katsoa olleen riittävää (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 14).

Tärkeää olisi huomata, että puuttuminen on tietynlaista yhteistyötä, joka edistää lapsen tai perheen tilannetta parhaiten mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Olennaista on eri ammattikuntien rajat ylittävä kommunikointi ja avoimuus perheiden asioita käsitellessä. Eri ohjeistukset, hankkeiden tavoitteet, lainsäädäntö ja suositukset ovat julkisia, ja siten myös Tampereen Hervannan päiväkotityöntekijöiden saatavissa. Verkostojen väliseen yhteistyöhön ja ammattilaisten toimintaan lasten kaltoinkohteluepäilyissä on paljon ohjeita, mutta olisikin mielenkiintoista selvittää, kuinka moni työntekijöistä on niihin perehtynyt?

3.1.2 Lastensuojelulain ydin ja lastensuojelun asiakasprosessi

Turvallinen kasvuympäristö, tasapainoinen sekä monipuolinen kehitys ja erityinen suojele ovat oikeuksia, joita lastensuojelulla pyritään turvaamaan jokaiselle lapselle. Lapsen kasvatuksesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista vastaavat lain mukaan ensisijaisesti lapsen vanhemmat. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Nykyisen lastensuojelulain perusta luotiin 1980-luvulla ja sitä on uudistettu erilaisten muutosten myötä 2000-luvulla. Lähiaikoina lastensuojelulakia on muutettu muun muassa viranomaisen ilmoitusvelvollisuuteen liittyen, tapauksissa, joissa epäillään lapsen joutuneen seksuaalirikoksen uhriksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 10; Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 18.)

Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien viranomaisten tehtävä on tukea lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta ensisijaisesti vastaavia henkilöitä ohjaamalla heitä tarvittaessa lastensuojelun palveluihin, joita lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään. Lastensuojelun palveluita ovat lastensuojelutarpeen arviointi, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelun sosiaalityön asiakkaaksi tullaan, kun ennaltaehkäisevä työ ei ole riittävä, eikä sillä pystytä varmistamaan lapsen hyvinvointia. Tällöin viranomaisten tehtävä on tukea perhettä erilaisin toimenpitein, jolloin kontrollin elementti tekee työstä entistä haastavampaa (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 22–36, Tanskasen & Timonen-Kallion, 2009, 23 mukaan). Lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen on monta tapaa: perhe itse saattaa pyytää apua, viranomainen tai perheen ulkopuolinen yksityishenkilö ottaa yhteyttä sosiaalityöntekijään lapsen asioissa tai lapsesta saatetaan tehdä lastensuojeluilmoitus, mikä on asiakkuuden alkamisen yleisin tapa. (Heino 2007, 40, 67.)

Varsinainen lastensuojeluprosessi alkaa jo, kun on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista ja edun toteutumisesta. Huolen herättyä lastensuojelun sosiaalitoimi ottaa vastaan lastensuojeluilmoituksen ja tekee tämän perusteella lastensuojelutarpeen arvioinnin perheessä. Mikäli sosiaalitoimen työntekijät ovat sitä mieltä, että huoli lapsen hyvinvoinnista on todellinen, otetaan lapsi lastensuojelun sosiaalityön asiakkaaksi muu perhehuomioiden. Lastensuojelu pyrkii tukemaan perhettä niin sanotun vähäisimmän haitan -periaatteella, jolloin sosiaalityön kontrollin määrää lisätään perheen tarpeen mukaan, aloittaen mahdollisimman kevyillä tukitoimilla. Lapsen ollessa lastensuojelun sosiaalityön asiakkaana on kyse niin kutsutusta korjaavasta lastensuojelutyöstä. Sekä ehkäisevässä että korjaavassa lastensuojelutyössä eri ammattilaiset toimivat yhteistyössä vanhempien kanssa osallistumalla lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämiseen ja toteutukseen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014). Korjaava lastensuojelutyö voi äärimmilleen johtaa lapsen huostaanottoon, kodin ulkopuolelle sijoittamiseen.

3.2. Päivähoidon perustehtävät

Vanhemmuuden voi katsoa olevan oman lapsen asiantuntijuutta. Päivähoidossa, eli varhaiskasvatuksessa, asiantuntijuus ja ammattitaito taas liittyvät koulutuksen tuomaan lapsuuden, perhetilanteiden ja arjen tietämykseen. Varhaiskasvatuksen perustana ovat lasten hoito, kasvatusta ja opetus, joita toteutetaan sosiaalisena ja vuorovaikutteisena leikin ja yhteistoiminnan muodostamana kokonaisuutena. Varhaiskasvatuksen keskiössä on oppiminen, jonka mahdollistaminen suunnitelmallisilla ja tavoitteellisilla pedagogisilla menetelmillä tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Nykyajattelun mukaan lapsuus on arvokas elämänvaihe, ja kasvatustyöntekijöiden tehtävä onkin ha-

vaita lapsuutta uhkaavat tekijät niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla. Olennaista on kasvatustalouden ammattilaisten ja vanhempien yhteistyö lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 9; Kronqvist & Kumpulainen 2011, 7; Mikkola & Nivalainen 2011,14.)

Laissa lasten päivähoitosta päivähoiton perustehtäväksi määritellään muun muassa perheen tukeminen kasvatustyössä, jolloin on tärkeää, että asiantuntijuutta lapsen osalta jaetaan päivähoiton ja perheen kesken. Näin voidaan toteuttaa lain päivähoitolle asettamaa toista perustehtävää, lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen tukemista. Suomalaisista päivähoitoa kuvaakin niin sanottu EduCare -malli, jossa päivähoitolle annetaan yhteiskunnallisesti sekä kasvatuksellinen että sosiaalipalvelullinen tehtävä. (Laki lasten päivähoitosta 1973, 2§; Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 12.)

Lapsen edun toteutumiselle ja perheiden tukemiselle luo paineita myös lastensuojelulaki, jonka 7§:n mukaan lapsen hyvinvointiin liittyvät ongelmat tulisi nykyisin sekä havaita että pyrkiä hoitamaan erilaisten julkisten järjestelmien, kuten päivähoiton tai neuvolatoiminnan piirissä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 7§; Taskinen 2012, 33). Päivähoitolla voi ajatella olevan myös hyvinvointia tukevaa yhteiskunnallista merkitystä, koska se on ehkäisevää lastensuojelua ja voi olla myös avohuollon tukitoimi. (Päivähoitolaki 1983; Taskinen 2012, 71.)

Päivähoiton ollessa lastensuojelun avohuollon tukitoimi, voidaan lastensuojelun asiakassuunnitelmassa huomioida lapsen ne erityistarpeet, jotka tulisi päivähoitossa huomioida. Päivähoitoa voidaan hyödyntää monella tavalla avohuollon tukitoimena, kun huomioidaan lapsen ja perheen erityistarpeet. Erityispäivähoiton, tuen ja konsultaation, erityislastentarhanopettajan tai varhaiskasvatuksen perhetyön järjestäminen ovat esimerkkejä siitä, kuinka päivähoitolla osana lastensuojelun avohuollon tukitoimia voidaan tukea perhettä ja lasta. (Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos: Sosiaaliportti 2013.)

3.2.1 Päivähoitoa ohjaava keskeisin lainsäädäntö

Päivähoitolaki määrittelee päivähoiton tehtäväksi tukea lapsen perhettä kasvatustehtävässään sekä lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoitossa nämä to-

teutuvat antamalla lapselle mahdollisuuden jatkuviin, turvallisiin ja lämpimiin ihmissuhteisiin. Näiden lisäksi päivähoiton tulee tarjota lapselle monipuolista toimintaa sekä suotuisan kasvuympäristön, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä lapsen lähtökohdat huomioiden. Ikätasoisesti ja yksilölliset tarpeet huomioiden päivähoiton tulee tukea lapsen fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista kehitystä sekä antaa valmiuksia yhteiskunnalliseen vastuullisuuteen eri pedagogisten orientaatioiden avulla. (Laki lasten päivähoidosta 36/1973.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sisältää samoja päämääriä kuin päivähoitolaki. Näitä ovat esimerkiksi lapsen tasapainoisen kehityksen tukeminen yksilöllisesti ja myönteisten ihmissuhteiden turvaaminen. Hyvä huolto käsittää lain mukaan muun muassa turvan, virikkeellisen kasvuympäristön, riittävän valvonnan ja hellyyden antamisen lapselle. Huollon toteutumisessa korostuu vanhempien rooli, mutta koska päivähoitolla on päivähoitolain mukainen vastuu vanhemmuuden tukemisesta, jakautuu vastuu lapsen huollosta osittain myös päivähoitolle. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983.)

Lastensuojelulakiin on kirjattu myös moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen, jolloin esimerkiksi päiväkotien on toimittava yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa, jotta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on ajan tasalla lasta koskevissa asioissa. Toisinaan lasta koskeviin neuvotteluihin voi osallistua myös muita kuin sosiaalityön viranomaisia, kuten esimerkiksi lapsen ja perheen tilanteeseen perehtynyt päiväkotityöntekijä. (Lastensuojelulaki 417/2007: 14§.)

3.2.2 Varhaiskasvatuksen toteuttaminen kunta-, yksikkö- ja yksilötasolla

Päivähoiton toimintaympäristöä – toteutusmuotoa ja -paikkoja – määrittelevät muun muassa valtakunnalliset sekä kaupunki- ja päätäjätason suunnitelmat, kuten lait, strategiat ja sosiaali- ja terveyslautakunnan päätökset. (Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi 2002, 5.) Varhaiskasvatusta ohjaavat lisäksi valtioneuvoston vuonna 2002 hyväksymät, vuosina 2005 ja 2012 täydennetyt varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, Tampereen kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma, päiväkotien laatimat yleiset sekä lapselle henkilökohtaisesti laaditut varhaiskasvatussuunnitelmat. (Sosi-

aali- ja terveysministeriö 2002; Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi 2002, 5; Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005; Tampereen kaupunki 2007; Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2012.)

Tampereen kaupunki on laatinut päivähoiton työntekijöille erilaisia ohjeistuksia ja materiaalia lastensuojeluun liittyviä tilanteita varten. Myös esimerkiksi Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos on laatinut Huolen vyöhykkeistö -taulukon (taulukko 1) avuksi huolen tunnistamiseen. (Arnkil & Eriksson 2009, 2012; Tampereen kaupunki; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Kasvun kumppanit 2013.) Yhteiskunnan tai pienemmässä mitta-kaavassa työyhteisön arvomaailma, laatu järjestelmät, arviointimenetelmät ja asiakkaan sekä sidosryhmien huomioimisen tarve muokkaavat päivähoiton toimintaa ja toteutusta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002; Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi 2002, 5; Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005). Edellä mainitut seikat vaikuttavat myös siihen, miten huoli lapsesta tuodaan ilmi työyhteisössä.

TAULUKKO 1. Työntekijän kokeman lasta/nuorta koskevan huolen vyöhykkeistö (Arnkil & Eriksson 2012, 29.)

HUOLETON TILANNE	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	2	3	4	5	6	7
Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä.	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa. Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti.	Huoli erittäin suuri; lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

*kontrolli = tilanteen hallinnan lisääminen esimerkiksi rajoittamalla jotain epätoivottavaa asiaa.

3.3. Päiväkodin ja lastensuojelun välinen yhteistyö

Usein lastensuojeluasiakkuutta leimaa ongelmien ilmeneminen monella elämänalueella. Tällöin perheellä saattaa olla myös kontakti useampaan palvelujärjestelmän auttajatahoon, jolloin olisi erityisen tärkeää, että nämä eri toimijat onnistuisivat välittämään tarvittavaa tietoa perheen asioista toisilleen. Perheen kanssa tekemisissä olevia eri toimijoita saattaa olla esimerkiksi sosiaali-, opetus- tai terveystoimessa ja vaikkapa yksityisen sektorin puolella kerhoissa tai harrastustoiminnassa (Rousu 2007, 63). Yhteistyötä saattaa hankaloittaa esimerkiksi lastensuojelulain määrittelemän salassapitovelvollisuuden tulkinta, joka voi vaihdella riippuen siitä, millaista lastensuojelutyötä tehdään ja kuka lakia tulkitsee. Salassapitovelvollisuus käsittää kolme osa-alueetta: asiakirjasalaisuuden, vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Sosiaaliportti 2012). Toisinaan lakia sovelletaan liian tiukasti, eikä tietoja eri toimijoiden välillä vaihdeta yhteisestä asiakkaasta.

Päiväkotien ja lastensuojelun sosiaalityön välistä yhteistyötä edellytetään esimerkiksi siinä tapauksessa, että lapselle haetaan päiväkotipaikkaa avohuollon tukitoimena tai lapsi otetaan päiväkotihoidossa ollessaan lastensuojelun asiakkaaksi. Jo kappaleessa 3.1.2 esittelemämme lastensuojeluprosessin yksi toimija on tällöin siis päiväkotiyhteistyö. Prosessissa on usein mukana useita eri tahoja, joiden välisen yhteistyön haasteena onkin perheen ja lapsen tukeminen parhaalla mahdollisella tavalla verkostoitumisen ja työnjaon avulla (Rousu 2007, 255).

Niinpä myös eri organisaatioiden sisällä kulkeva tieto sekä eri ammattikuntien ja niin sanotusti talojen sisäisten työtapojen kunnioittaminen on olennaista, jotta työntekijän oma huoli tilanteen käsittelemisestä ei vaikuttaisi työn lopputulokseen. (Seikkula & Arnkil 2005, Tulensalon & Ylä-Herrasen 2009, 22–36, mukaan, Tanskasen & Timonen-Kallion, 2009, 23 mukaan.) Opinnäytetyömme kannalta tarkasteltuna eri toimijoiden välinen tiedonvälittyminen vaikuttaa siis siihen, tuleeko esimerkiksi perheen tilanteen työntekijässä aiheuttama huoli käsitellyksi vai ei.

Yhteistyötä päivähoito- ja lastensuojelun välillä edellytetään tehtäväksi, kun lapsi tulee päivähoito-ajan aikana lastensuojelun asiakkaaksi ja silloin, kun lapselle haetaan päivähoitopaikkaa avohuollon tukitoimena, mutta miksi ei jo silloin, kun huoli lapsen hyvin-

voinnista herää? Mielestämme yhteistyö näiden kahden toimijan välillä tässä vaiheessa olisikin erittäin oleellista sekä lapsen ja hänen perheensä hyvinvoinnin edistämiseksi.

3.3.1 Moniammatillinen työ

Moniammatillisuutta voidaan kuvata esimerkiksi eri koulutustaustalla toimivien työntekijöiden panoksena yhteiselle tavoitteelle oman ammattitaidon turvin. Se voi olla niin sanottua sisäistä moniammatillisuutta, jolloin kyseessä on esimerkiksi päiväkodin perustehtävää toteuttava työyhteisö, jossa työntekijöiden erilainen koulutustausta määrittelee työn fokuusoitumisen tietyllä tavalla, vaikkapa käytännön hoitotyöhön tai pedagogiikkaan. Niin sanottu ulkoinen moniammatillisuus taas viittaa monen eri organisaation verkostoitumiseen yhteisen tavoitteen äärellä. (Karila & Nummenmaa 2001, 41.)

Moniammatillinen verkosto voi parhaimmillaan tarjota niin sanottua jaettua asiantuntijuutta, jolloin yhdessä tietoa ja ajatuksia jakamalla päästään sellaisiin päämääriin, joita ei yksin voi saavuttaa (Karila & Nummenmaa 2001, 22). Bardy ja Heino kuitenkin huomauttavat, ettei moniammatillisten työryhmien ja läheisverkostojen käyttö lastensuojelutyössä ole vielä rutinoitunutta, vaan uhkakuvana on edelleen eri asiantuntijoiden toimiminen ilman kontaktia toisiinsa (Bardy & Heino 2012, 63).

Toisaalta moniammatillisuus ja erityisosaaminen työotteissa ja -tehtävissä voidaan nähdä positiivisena tekijänä, jolloin esimerkiksi sosionomin lastensuojeluosaamista ja lähihoitajan hoitotyön ammattitaitoa yhdistämällä turvataan työyhteisön kyky vaikkapa lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tällöin työn kohteena on sama perhe, mutta työtä toteutetaan usean ammattikunnan voimin ja työhön kohdistuu paljon odotuksia (Karila & Nummenmaa 2001, 41; Heinämäki 2005, 72). Moniammatillisessa työyhteisössä ja verkostoitumisessa olennaista on tutkimustenkin mukaan tiedon välittäminen ja keskustelu (Nousiainen ym. 2011, 153). Hedelmällisimmillään opinnäyte-työmme tutkimustehtäväänkin liittyvän lastensuojeluhuolen tai epätietoisuuden sekä lastensuojelukäytäntöjen-, vastualueiden ja tiedon jakaminen edistävät lapsen turvallisuutta ja vähentävät työntekijän tuen tarvetta.

3.3.2 Huolen puheeksi ottaminen

Päiväkotimaailmassa varhaista puuttumista edeltää yleensä lapsen liittyvän huolen havaitseminen, sekä sen puheeksi ottaminen työyhteisössä ja asiakasperheen kanssa. Päiväkotityöntekijän huoli on subjektiivinen kokemus, joka syntyy asiakassuhteessa tehtyjen havaintojen ja niihin liittyvien ongelmien myötä (Arnkil & Eriksson 2012, 21), jolloin saman perheen tai lapsen kanssa työskentelevillä työntekijöillä voi olla täysin erilainen käsitys huolesta tai huolettomuudesta asiakkaan suhteen. Mikäli lapsen kokemukset jätetään huomiotta ja niin kutsuttujen riskitekijöiden sallitaan kasaantua, saattaa vanhempien näkemys perheen tilanteesta ohittaa lapsen edun (Riihelä 1996, Viittalan 2006, 74, mukaan). Kun työntekijä ei pidä lapsen puolta ottamalla huoltaan puheeksi, vaarantuvat lapsen turvalliset kasvu- ja kehitysolosuhteet.

Päiväkotityöntekijän kokemalla huolella on niin sanotusti kaksi ulottuvuutta, joista toinen liittyy ajatuksiin lapsen selviytymisestä ja toinen kokemuksiin työntekijän omista toimintamahdollisuuksista ja riittävydestä. Huolen puheeksi ottamista saattaa estää työntekijän pelko tietynlaisesta kitkasta, jonka hän epäilee suhteisiin muodostuvan, mikäli tuo esiin kokemuksensa huolesta. Toisaalta huolen ilmaisemista saattaa estää epä-tietoisuus omista toimintamahdollisuuksista tai vastuusta. Työntekijä saattaa myös toivoa, että työyhteisössä olisi kollega, jolle delegoida huolen esille nostamisen. Työntekijän tulisikin tunnistaa huolensa laajuus: pienen huolen selvittäminen onnistuu oman työn perustehtävää itsenäisesti toteuttamalla, mutta riittämättömyyden tunne on työntekijälle merkki siitä, että huolen selvittämiseen vaaditaan sekä perheen että työntekijän yhteistyöverkostoja. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 187; Arnkil & Eriksson 2012, 2.)

Huolen vyöhykkeistö ja huolen puheeksioton ennakkointilomake (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2000, Arnkilin ja Erikssonin 2012, 29, mukaan) on kehitetty nimenomaan lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville tukemaan yhteistyötä ja helpottamaan työssä koetun huolen arviointia. Mitä aiemmin huolen ottaa puheeksi, sitä helpompaa yhteistyö eri tahojen kanssa on. Suureksi paisuneet ongelmat saattavat haitata neutraalin ja arvostelemattoman keskusteluilmapiiirin ylläpitämistä ja heikentää myös työntekijän kokemusta omasta ammattitaidostaan. Olennaista on dialogisuus, joka edistää eri verkostojen välisiä yhteistyöprosesseja ja tukee työntekijän kokemusta oikein toimimisesta. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 190; Arnkil & Eriksson 2012, 2, 9–19, 21, 29.)

3.4. Organisaatiokulttuurin vaikutukset työyhteisössä

Kulttuuriset normit, tavat ja käytännöt muodostavat perustan sille, miten yksilö toimii ja mitä tulkintoja hän tilanteista tekee tietyssä kulttuurisessa kontekstissa (Bakhurst & Sypnowich 1995, 19). Organisaatioiden sisällä ilmenee erilaisia kulttuureita, ajattelu- ja toimintamalleja, joissa organisaation arvomaailmaa, normeja, rooleja tai rituaaleja ylläpidetään. Toisaalta Alvessonin (2002, 106) mukaan organisaatiokulttuurille on ominaista sen muovautuminen myös ulkopuolisten tekijöiden vaikutuksen mukaan, esimerkiksi vuorovaikutuksessa asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. (Moilanen 2001, 93; Alvesson 2002, 106; Lämsä & Hautala 2004, 179–183.)

Totuttujen käytäntöjen mukaan organisaatiossa jaetaan vastuuta, työtehtäviä tai ollaan vuorovaikutuksessa. Bakhurstin ja Sypnowichin (1995, 22) mukaan sosiaalisessa kanssakäymisessä voidaankin puhua sen pohtimisesta, kuka tekee ja mitä, kenen kontrolloimana, kenelle ja millä seurauksella. Yhteisesti jaetut käsitykset ja käyttäytymiskoodit muovaavatkin työpaikan sisäistä kulttuuria. (Bakhurst & Sypnowich 1995, 20–22; Moilanen 2001, 93; Lämsä & Hautala 2004, 179–183.) Toisinaan tiukat käyttäytymisen pelisäännöt estävät työnteon sujuvuutta tai kehittämistä organisaatiossa.

Organisaatiokulttuurin muutos – esimerkiksi vastuualueiden tai vuorovaikutustapojen muuttaminen – saattaa olla hankalaa, mikäli työyhteisö on sitoutunut tietynlaisiin käytäntöihin, tai mikäli tietyt asiat ovat organisaatiossa muodostuneet tabuiksi, joista ei keskustella. Joissain organisaatioissa työnteon kulttuuria leimaa kiire. Toisinaan työn rakenteet saattavat tukea tietynlaista, esimerkiksi ilman tiimin tukea tehtävää työtä. Vuorovaikutusta talon sisäisesti tai yhteistyötä talon ulkopuolelle saattaa olla niukasti, jos ollenkaan. Tällöin organisaatiossa oleva tieto ei kulje, ja organisaatiokulttuuria leimaa epätietoisuus niin työyhteisön sisäisestä kuin ulkopuolisestakin toiminnasta. (Moilanen 2001, 100–101; Lämsä & Hautala 2004, 179–183.)

Opinnäytetyötämme keskiössä on päiväkotiorganisaatio, jonka sisällä vaikuttavat ajattelu- ja toimintamallit ohjaavat tehtyä työtä. Organisaatiokulttuuri on kuitenkin monitasoista, eikä sitä tutkimuksessamme voi tarkastella pelkästään päiväkotikohtais-

ti. On huomioitava, että Hervannan alueen päiväkodit ovat osa Tampereen kaupunkiorganisaatiota, jolloin työntekijät toimivat paitsi oman työpaikan, myös laajemmin koko kaupungin organisaatiokulttuurissa.

Tutkimuksessamme pyrimmekin pohtimaan, miten työpaikan kulttuuriset tavat ja psykologiset tekijät vaikuttavat työntekijöiden mahdollisuuksiin tuoda esille tuen tarvettaan lastensuojeluasioihin liittyen. Mielestämme olikin perusteltua laatia kyselylomakkeeseen myös vastausvaihtoehtoja, joissa vastaajan omat kokemukset työpaikan käytännöistä tai vuorovaikutuskulttuurista pääsevät esille (liite 3).

3.4.1 Työntekijänä päivähoidon ja lastensuojelun organisaatioissa

Lapsen edun toteuttaminen on lastensuojelutyön perimmäinen ajatus, jota jokaisen lastensuojelun ammattilaisen tulee edistää. Jokaisella työntekijällä on lapsen edusta oma ammatillinen näkökulmansa, johon vaikuttavat lastensuojelulaki, työtehtävät, eettisten ohjeiden tulkinta, työntekijän omat arvolähtökohdat ja koulutustausta. Työntekijä siis kohtaa monia yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä haasteita lastensuojelutyötä tehdessään (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 22–36, Tanskasen & Timonen-Kallion, 2009, 23 mukaan).

Työtapoja ei voi määrittää vain ohjeiden tai lakien avulla, vaan on huomioitava myös yksittäisen työntekijän psykologiset vahvuudet ja ominaisuudet, fyysisten ominaisuuksien, koulutustaustan ja työhistorian lisäksi. Myös elämäkokemus ja -tilanne vaikuttavat siihen, millaisten toimintamallien kautta työtä tehdään (Dunderfelt 2011, 20). Oman merkityksensä antavat organisaatiot, joissa työtä tehdään, sekä niiden arvomaailma ja totutut työkäytännöt. Oma toimijuus, rooli ja merkitykset asioille määritellään vuorovaikutustilanteen, minäkäsityksen ja opittujen normien mukaan. (Burr, 2002, 53; Aro, Feldt & Ruohomäki 2007, 156).

Päivähoitoa ja lastensuojelua toteutetaan kunnan tai kolmannen sektorin toimesta. Molemmissa olennaista on lapsen edun toteutuminen ja työntekijän sisäiset valmiudet sitoutua työpaikan arvoihin, sääntöihin ja työyhteisön rooleihin. Työntekijöille ulkoiset tekijät, kuten taloudellisen tuloksellisuuden tavoittelu, saattavat aiheuttaa sisäisiä risti-

riitoja oman arvomaailman kanssa ja haasteita sitoutua organisaatiokulttuuriin. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 143).

Päiväkotityö on hoito- ja kasvatustyötä, jota tekevät lastenhoitajat ja lastentarhanopettajat ja muut päiväkodin työntekijät, mutta sillä on oma roolinsa myös lastensuojelutyössä. Koska työntekijät ovat jatkuvasti kontaktissa lapsiin ja päivittäin mahdollisesti myös muihin perheenjäseniin, on heillä erityinen mahdollisuus havainnoida lapsia ja tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa lapsen kasvua ja kehitystä uhkaavat tekijät. Tämän vuoksi olisi tärkeää kiinnittää huomiota ammattilaisten arviointikykyyn lapsen hyvinvointiin liittyen. (Itäpuisto, 2008, 83.) Huolen vyöhykkeistö on hyvä apuväline arvioidessa huolen kokoa, mutta entä jos kollegat eivät koe huolta yhtä suurena (taulukko 1)? Entä jos työntekijät eivät tiedä, mitä lastensuojelu on ja mitä toisten työnkuvaan kuuluu? (Arnkil & Eriksson 2012, 45–47; Nousiainen ym. 2011, 153.)

Sekä päivähoidossa että lastensuojelutyössä asiantuntijuuteen ja ammattitaitoon liittyy osaaminen, joka karttuu tietoa hankkimalla. Organisaatiossa tietoa hankitaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Burr, 2002, 53). Ammattitaito on nykyään usein yhdistetty etenkin organisaation tai verkostojen sisäiseen ongelmanratkaisutaitoon. Siksi lapseen liittyvän huolen puheeksi ottaminen esimerkiksi päiväkodin työyhteisössä voidaan nähdä työyhteisön ammatillisena työotteena.

Työntekijällä on olemassa myös niin sanottuja sisäisiä käsityksiä itsestään ja maailmankuvastaan, tunteistaan ja omista ajattelu- ja käyttäytymismalleistaan. Hän haluaa yleensä välttää oman osaamattomuutensa osoittamisen niin sanottujen puolustusmekanismien avulla, vetoamalla esimerkiksi tiedonpuutteeseen tai työnjaon epäselvyyteen. (Moilanen 2001, 94; Karila & Nummenmaa 2001, 24; Lämsä & Hautala 2004, 181.) Tällaisissa tilanteissa sisäiset käsitykset omasta osaamisesta tai vaikuttamismahdollisuuksista ja työyhteisön kannustamaton asenne voivat estää huolen puheeksi ottamisen ja tuen tarpeen ilmaisemisen. Organisaation toimintamalli, esimerkiksi tuloksen tavoittelu tai vain tiettyjen työntekijöiden vuorovaikutus lastensuojelun sosiaalityön kanssa, saattaakin olla ristiriidassa työntekijän omien ajattelumallien kanssa.

Työntekijöitään tukeva työyhteisö, selkeä työnkuva tai vastuunjako voi auttaa työntekijää toteuttamaan päivähoidon perustehtävää ja edistämään myös lasten etua ottamalla

esille huolta herättävät asiat. Myös päiväkodin työntekijän on siis oltava tietoinen lastensuojelun asiakasprosessista ja vastuustaan huolen puheeksiottamisessa.

3.4.2 Johtajan rooli organisaatiossa

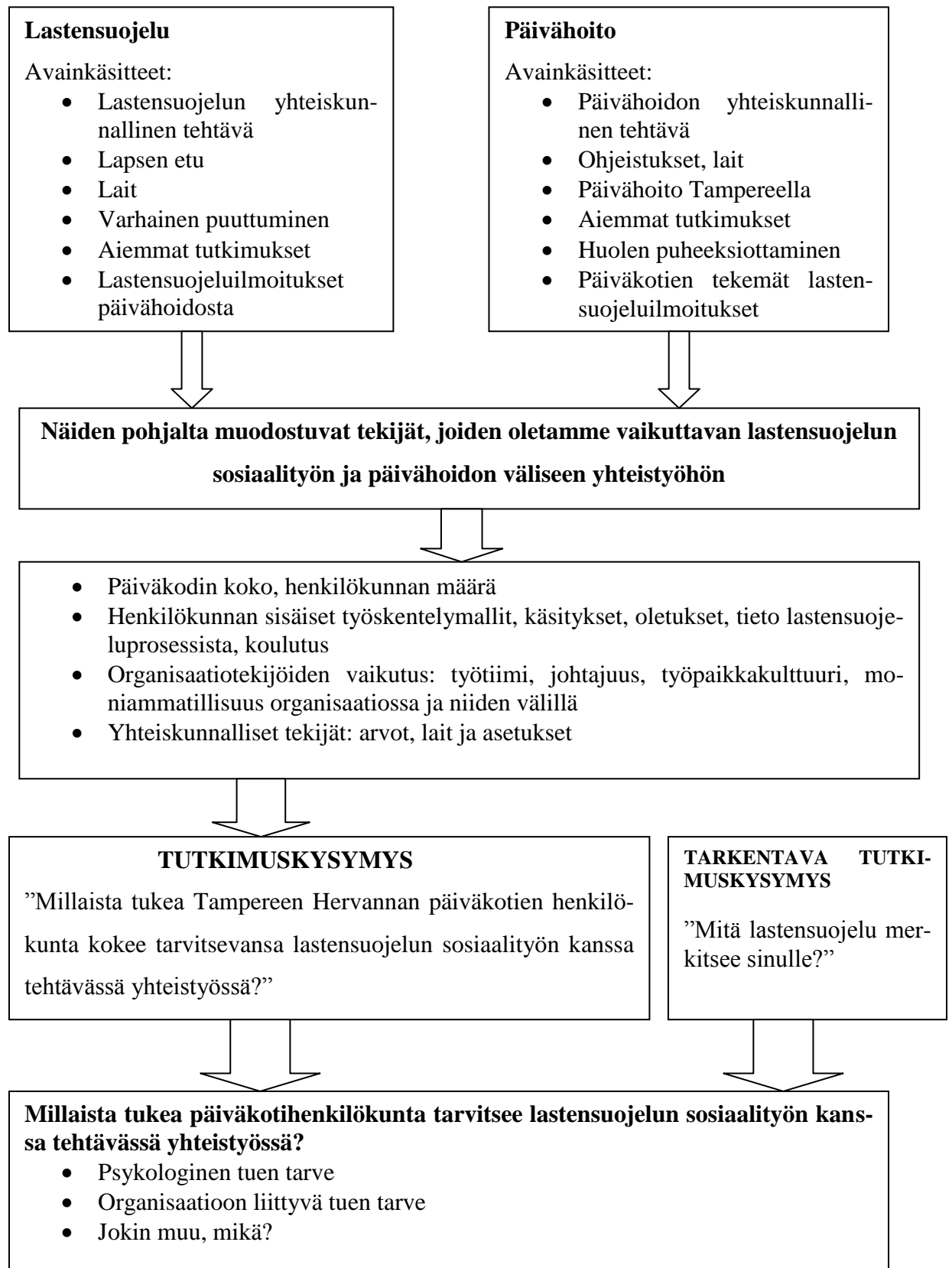
Johtajuudella voidaan vaikuttaa organisaation sisällä yhteisesti jaettuihin merkityksiin, eli siihen, mitä jokin asia organisaatiossa tarkoittaa ja miten se ilmenee. Ollakseen onnistunutta, on johtajuuden merkittävä oman käytöksen ja työn lopputulosten johdonmukaista selventämistä muille toimijoille niin työpaikalla kuin sieltä ulospäin. (Alvesson 2002, 105.) Hujala, Puroila, Parrila & Nivala (2007, 146) kertovat johtajuuden olevan tärkeä osa työyhteisön toimintakulttuurin rakentamista. Johtajuusrakenteet kertovat työyhteisön vastuiden ja velvollisuuksien jakaantumisesta ja niitä on syytä pohtia (Mikkola & Nivalainen 2011, 66).

Päiväkotiympäristössä saattaa ilmetä tilanteita, joissa johtajan työtehtäviin lasketaan sellainenkin toiminta, jota myös muu henkilökunta voisi toteuttaa. Se, että johtaja tekee työtehtäviä, joita joku muukin työyhteisöstä voisi hoitaa, saattaa toisaalta ilmentää johtajuuteen liitettyjä ominaisuuksia, kuten suunnannäyttämistä ja työn koordinoimista. Toisaalta se saattaa kuvastaa työpaikan kaavamaisia sosiaalisia prosesseja. Toisinaan työpaikan käytäntöihin sitoudutaankin itsestään selvästi, jolloin niitä ei kyseenalaisteta (Moilanen 2001, 93). Olisi tärkeää huomata, että johtajalla on tietynlaista vaikutusvaltaa, jolla hän voi muuttaa tai luoda uusia ajattelutapoja organisaation muiden jäsenten keskuudessa liittyen organisaation perusarvoihin tai -ideoihin. (Alvesson 2002, 105.) Näin ajateltuna johtajalla on merkittävä rooli henkilökunnan tukemisessa päiväkotien ja lastensuojelun sosiaalityön välisessä yhteistyössä.

Johtajuudella voi organisaatiokulttuurissa olla oma roolinsa, ja esimerkiksi lastensuojeluun liittyvä työskentely saattaa päiväkodeissa olla hyvin johtajavetoista. Tällöin kaikki yhteydenpito tai suuri osa yhteistyöstä lastensuojelun sosiaalityön kanssa tapahtuu vain johtajan ja sosiaalityön välillä. Muiden työntekijöiden kontakti sosiaalityöhön saattaa olla vähäistä, mikäli sitä ylipäänsä ilmenee. (Moilanen 2001, 137–138.) Johtajuus on siis työyhteisön peruspilari, myös moniammatillisessa yhteistyössä.

3.5. Viitekehyskaavio

Viitekehyskaaviomme (kuvio 1) pohjan muodostavat lastensuojelu ja päivähoido. Näistä kahdesta teemasta olemme valinneet avainkäsitteet ja teoreettiset lähtökohdat, joiden pohjalta olemme toteuttaneet tutkimuksemme.

KUVIO 1. Viitekehyskaavio

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -MENETELMÄT

Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä oli selvittää Tampereen Hervannan päiväkotihenkilökunnan tuen tarvetta lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä. Meillä oli jonkinlainen käsitys siitä, miten näiden kahden organisaation välinen yhteistyö toimii. Yhteistyö tuntuu olevan vähäistä ja siihen vaikuttaa kokemuksemme mukaan muun muassa sosiaalityöntekijöiden kiireisyys, jolloin aikaa päivähoiton kanssa tehtävään yhteistyöhön on vähän, mikäli yhteistyötä on ollenkaan. Toisinaan taas yhteistyötä estävät eri näkemykset vaitiolovelvollisuudesta ja myös eri käsitys huolen suuruudesta. Tutkimustehtävämme muotoutui lastensuojelun ja päivähoiton välisen yhteistyön kautta ja tutkimuksemme perustana oli psykologinen ja organisaatiolähtöinen näkökulma. Psykologiseen puoleen vaikuttavat työntekijän omat elämäkokemukset, arvot, intressit sekä koulutuksen tuoma asiantuntijuus. Organisaation näkökulmaa ilmentävät muun muassa työpaikan vallitsevat käytännöt ja toimintamallit sekä johtajuuden ja työyhteisön kyky tukea työntekijöitä.

4.1. Aiemmat tutkimukset

Halusimme tuoda esille nimenomaan päiväkodin työntekijöiden kokemuksiin pohjautuvaa tuen tarvetta, sillä nimenomaan työntekijöiden tuen tarpeeseen ja sen riittävyys liittyy tutkimusta emme löytäneet. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu perehtyä siihen, mitä omasta tutkimusaiheesta on jo selvitetty (Ronkainen ym. 2013, 34).

Turun seudulla, Kaarinassa, on vuonna 2013 tehty kehittämistyötä päivähoiton ja lastensuojelun välillä. Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija teki aiheesta opinnäytetyön. Yhteistyön lopputuloksena opiskelija teki oppaan päivähoiton henkilökunnalle lastensuojelun käytännöistä. Opas sisältää toimintaohjeita erilaisiin lastensuojelullisiin tilanteisiin päivähoiton henkilökunnan näkökulmasta. Kehittämistyön tarve oli tullut Kaarinan lastensuojelun perhetyöltä, koska työelämässä oli havaittu yhteistyössä puutteita lastensuojelun ja päivähoiton välillä. (Saaristo 2013.) Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelija tutki vuonna 2013 päivähoiton työntekijöiden näkemyksiä perhetyön ja päivähoiton välisestä yhteistyöstä varhaisessa puuttumisessa. Tulosten mukaan

yhteistyö edistää päivähoitohenkilökunnan valmiutta ottaa lapsen liittyvä huoli puheeksi vanhempien kanssa. (Haapaniemi 2013.)

Helsingissä on vuosina 2009 ja 2011 toteutettu kaksi päiväkodin ja lastensuojelun välistä yhteistyötä selvittänyttä tutkimusta ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnäytetöinä. Niissä tutkittiin olemassaolevan yhteistyön toimivia osa-alueita ja kipupisteitä. (Järviluoto & Mäkinen 2009; Mantsinen & Visti 2011.) Eeva-Leena Onnismaa on vuonna 1999 pohtinut päiväkotihoidon hyvin hoidettujen perustehtävien merkitystä lastensuojelutyölle tutkimuksessaan Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena – toiveiden tynnyri vai huoltien hautomo? (Onnismaa 1999).

Onnismaan tutkimuksessa haastatellut päivähoidon työntekijät ovat pohtineet muun muassa päiväkodin rajallisia mahdollisuuksia perheiden tukemisessa ja lastensuojelun kanssa tehdyn yhteistyön ongelmakohtia. Haastattelujen ja kyselytutkimuksen pohjalta Onnismaa (1999, 51) on kerännyt työntekijöiden määrittelemiä yhteistyötä edistäviä tekijöitä, ja samoja elementtejä löytyy myös omasta tutkimuksestamme. Näitä ovat esimerkiksi lastensuojeluprosessin etenemisestä tiedottaminen sosiaalityöstä päiväkotiin, päiväkodin ja sosiaalityön välisen kommunikaation sujuvuus sekä sosiaalityöntekijöiden vakava suhtautuminen päiväkodista tehtyihin lastensuojeluilmoituksiin (Onnismaa 1999, 51).

Sosiaalialan kompetenssit määrittelevät sosionomin yhdeksi osaamisalueeksi tutkimuksellisen kehittämisen ja uuden tiedon tuottamisen, johon opinnäytetyömme tutkimustehtävä pureutuu (Sosiaalialan kompetenssit 2010). Tavoittemme onkin tarjota uutta, suuntaa antavaa tietoa siitä, miten lastensuojelun sosiaalityön ja päiväkotien yhteistyötä voisi edistää. Oman tutkimuksemme tuloksia esittelemme tarkemmin luvussa viisi.

4.2. Tutkimuksen tavoitteet

Tavoittemme on tuottaa Tampereen kaupungille eri organisaatioiden välisen yhteistyön kehittämistä mahdollistavaa tietoa siitä, mitä työntekijät toivoisivat tai minkä he kokevat riittäväksi tueksi lastensuojeluun liittyvissä kysymyksissä. Toivomme myös päivä-

kotien ja lastensuojelun sosiaalityön työntekijöiden havahtuvan pohtimaan, miten yhteistyötä voitaisiin kehittää.

Tämän lisäksi meillä on sosiaalialan kompetenssien mukaisesti tavoitteena kehittää eettistä, yhteiskunnallista ja kehittämisosaamistamme (Sosiaalialan kompetenssit 2010), etenkin opinnäytetyömme käsittelemässä kontekstissa. Opinnäytetyömme tutkimuksen toteuttaminen tukee lastensuojelun sosiaalityön ja päivähoidon välisen yhteistyön sujuvuuden edistämistä. Tämän tutkimustyön toteuttamisesta on hyötyä myös tulevaisuudessa tehtävissämme olettaen, että tulemme työskentelemään lastensuojelussa tai päivähoitossa. Lastentarhanopettajaliiton ammattieettinen ohjeistus tuo esille yhteistyön ja tiedonkulun edistämisen merkityksen eri toimijoiden välillä, ja korostaa etenkin lastentarhanopettajan velvollisuutta ja taitoa edistää läpinäkyvyyttä yhteistyössä (Lastentarhanopettajaliitto 2011, 17). Suorittamalla opinnot sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehdossa pätevoidymme työskentelemään myös lastentarhanopettajina päivähoitossa, joten tutkimuksemme tavoitteena on kehittää omaa näkemystämme ja tuoda työelämän kollegoille tietoa avoimen yhteistyön edellytyksistä.

Tavoitteena on myös edistää työntekijöiden osallisuutta Tampereen kaupungin organisaatiossa, mahdollistamalla kuulluksi tuleminen kyselyn avulla. Tutkimalla ilmiötä päiväkotien sisällä ja tuomalla saatuja tutkimustuloksia yleiseen tietoon, luodaan mahdollisuuksia yhteiskunnallisten palveluiden kehittämiseen ja edistetään samalla lasten osallisuutta yhteiskunnan voimavaroihin. (Pelastakaa Lapset 2011, 8–11.)

4.3. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme pohjana ovat teoreettisen viitekehyksen mukaiset teoriat ja käsitteet, joiden pohjalta kyselymme kysymyksiin laadittiin valmiit vastausvaihtoehdot. Tutkimuksen pohjautuessa pääsääntöisesti pelkkiin teorioihin ja käsitteisiin tutkimuksesta muodostuu kvantitatiivinen, mutta teoriat ja käsitteet muodostavat myös kvalitatiivisen tutkimuksen perustan (Tuomi & Sarajärvi 2013, 18, 69). Toisaalta kvalitatiivista tutkimusta määrittävät ennenkaikkea merkitykset, joita tutkimukseen osallistuvat ilmiöille antavat, ja joita pyrimme selvittämään laatimalla myös avoimia vastusvaihtoehtoja. Tämä luo tutkimuksemme sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia piirteitä. (Ronkainen ym. 2013, 81).

Lastensuojelun ja päiväkodin yhteistyöhön vaikuttavat esimerkiksi yhteiskunnalliset, ulkopuolelta tulevat tekijät, kuten lainsäädäntö sekä työntekijän psykologiset näkökulmat ja organisaation sisäinen kulttuuri. Kun tutkimuksessamme huomioidaan työntekijöiden näkökulmat ja kokemukset ja heille on annettu mahdollisuus sekä valita valmiista vastausvaihtoehdoista että tuottaa vastaus omin sanoin, on tutkimuksemme silloin sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen. Tutkimuskysymykseksemme muodostui ”Millaista tukea Tampereen Hervannan päiväkotien henkilökunta kokee tarvitsevansa lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä?”. Tutkimuskysymys muodostuu viitekehyskaavion (kuvio 1) alimpaan laatikkoon omien olettamustemme ja lastensuojelussa sekä päivähoidossa vaikuttavien tekijöiden kautta.

Tutkimuksemme tarkentavana kysymyksenä oli ”Mitä lastensuojelu merkitsee sinulle?”, ja sen avulla halusimme selvittää työntekijän käsityksiä lastensuojelusta. Työntekijän käsityksillä uskoimme olevan vaikutusta siihen, kuinka helposti työntekijä nostaa esille huolensa lapsesta ja vie asiaa eteenpäin. Oletimme työntekijän negatiivisen käsityksen ja tiedon puutteen lastensuojelusta johtavan pahimmillaan siihen, että hän jättää tuomatta huolensa esille.

4.4. Tutkimustehtävän kytkytyminen Tampereen kaupungin linjauksiin

Tampereen kaupungilla on käytössään eri strategioita ja ohjeistuksia, kuten Opas lapsen kaltoin kohtelun tunnistamiseen ja asiaan liittyviin vastuualueisiin sekä Kasvatuksen ja opetuksen strategia vuodelta 2006 ja lisäksi Tampere virtaa –kaupunkistrategia vuodelta 2009 (Tampereen kaupunki 2006, 2009; Kaltoin kohdeltu lapsi 2012). Tampereen kaupunkistrategia vuoteen 2012 listaa tarkemmin päivähoiton työympäristöä, arvomaailmaa ja arviointimenetelmiä. Vuonna 2009 laadittu strategia painottaa myös työhyvinvointia, henkilökunnan ammattitaitoa ja järkevää johtamista. Monialaisen osaamisen tarve ja perheiden, kulttuurien ja syrjäytymisen mukanaan tuomien ongelmien lisääntynyt luonne huomioidaan Kasvatuksen ja opetuksen strategiassa vuodelta 2006. Siinä todetaan myös verkostojen ja toimijoiden väliselle yhteistyölle olevan tarvetta, jotta voidaan taata tasa-arvoiset lähtökohdat eri alueiden toimintatavoissa. (Tampereen kaupunki 2002, 2006, 2009.)

Henkilöstön moniammatillinen osaaminen ja yhteistyö perheiden ja muiden verkostojen kanssa todetaan tärkeiksi työn lähtökohdiksi. Varhaisen puuttumisen näkökulma tulee esiin niin henkilöstön osaamisen, verkostoitumisen ja lapsi- tai perhelähtöisyyden teemojen kautta. Kaupunki on siis pyrkinyt johdonmukaisuuteen päivähoidon ja kasvatuksen toiminnan ohjaamisessa. (Tampereen kaupunki 2002, 2006, 2009; Kaltoin kohdeltu lapsi 2012.)

Opinnäytetyömme aihepiiriin työhyvinvointi, ammattitaito ja muut edellä mainitut osa-alueet kytkeytyvät lastensuojelun näkökulmasta. Ammatillisuus, psyykkiset valmiudet ja järkevät työkäytännöt edistävät huolen puheeksi ottamista ja lapsen edun pohjalta toimimista. Harjoittelu- ja työkokemusten kautta olemme saaneet epävirallista viestiä työntekijöiltä siitä, että yhteistyölle lastensuojelun ja päiväkodin välillä olisi tarvetta. Myös Tampereen kaupungin linjauksissa tuodaan selkeästi esille yhteistyön ja verkostoitumisen merkitys (Tampereen kaupunki 2006; 2009; Kaltoin kohdeltu lapsi 2012). Onkin mielenkiintoista, miksi lastensuojeluilmoituksia tehtiin Tampereella päiväkodeista kaikista lastensuojeluilmoituksista 2,5 %, kun ohjeistuksia lapsen tilanteen havainnointiin ja toimimiseen on paljon saatavilla.

4.5. Puolistrukturoidun kyselyn toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella (liite 3), jossa painotettiin kolmea osa-aluetta. Päädyimme toteuttamaan tutkimuksemme kyselylomakkeen avulla, koska halusimme saada mahdollisimman laajan vastausmäärän ja kysely on tutkimusmenetelmänä kohtalaisen nopea keino hankkia luotettavaa tutkimusaineistoa (Aro, Feldt & Ruohomäki 2007, 32). Perustelimme tätä sillä, että muutaman työntekijän teemahaastattelulla olisimme saaneet tietoomme vain näiden kyseisten työntekijöiden syvällisemmän kokemuksen tuen tarpeesta. Haastattelussa haastattelijalla on myös mahdollisuus johdatella haastateltavaa haluamaansa suuntaan, ja vastaaja saattaa kokea velvollisuudekseen vastata tietyllä tavalla kysymyksiin. Ajattelimme tutkimusaiheemme olevan sen verran arkaluonteinen, että halusimme antaa vastaajien itse valita, mitä ja milloin haluat vastata. Myös Johanna Hurtig esittää, että arkaluonteisia asioita koskeva tutkimus ja tutkijan läsnäolo luovat epävarmuutta ja tutkimukseen osallistumisen paineet jännitteitä

tutkimuksen kohteen ja tutkijan välille (Hurtig 2003, 56). Lisäksi tiesimme, ettei päiväkodeilla usein ole resursseja irrottaa työntekijää, saati useampia, työtehtävistään pidempikestoiseen haastatteluun työpäivän aikana.

Kyselyn kysymykset laadittiin hypoteesiemme kautta. Oletimme, että päiväkotihenkilökunnan koulutustaustalla ja työuran pituudella on merkitystä tehtyyn yhteistyöhön lastensuojelun sosiaalityön kanssa ja päiväkotihenkilökunnan kokemaan tuen tarpeeseen lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Kysymykset 1 ja 2 käsittelivät työuraa ja koulutusta. Tutkimuksen psykologisiin valmiuksiin ja organisaatiokulttuuriin viittaavaan näkökulmaan liittyvät kysymykset 3–5 (liite 3). Näissä kysymyksissä selvitettiin vastaajien käsityksiä lastensuojelusta, sekä sitä, onko vastaaja tehnyt työuransa aikana yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityön kanssa.

Oletimme työntekijöiden erilaisten lähtökohtien, kuten käsitysten lastensuojelusta tai työuran aikana tehdyn yhteistyön sosiaalityön kanssa vaikuttavan siihen, millaisia vastauksia tulisimme tähän kysymykseen saamaan. Pääkysymyksemme olivat kysymykset 4 ja 5, joissa tiedusteltiin, onko vastaaja saanut riittävästi tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa ja millaista tuki on ollut. Lisäksi kysyimme, minkälaista tukea vastaaja olisi kaivannut. Oletimme, että näiden kysymysten avulla saamme vastauksen varsinaiseen tutkimuskysymykseemme ”Millaista tukea Tampereen Hervannan päiväkotien henkilökunta kokee tarvitsevansa lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä?”. Kysymys 6 käsitteli työntekijöiden kokemuksia huolta herättäneistä tilanteista. Luvussa kuusi analysoimme tarkemmin saatuja vastauksia.

Tutkimuksemme toteutettiin kyselylomakkeella Tampereen Hervannan päiväkodeissa (liite 3). Ajatuksena oli, että jokainen päiväkodin lasten parissa työskentelevä vakituisen työntekijä vastaisi kyselyyn. Olimme arvioineet henkilökunnan määräksi noin 120. Veimme jokaiseen päiväkotiin henkilökohtaisesti tietyn määrän kyselylomakkeita niille osoitetulle paikalle ja pidimme samalla pienen esittelyn opinnäytetyömme tavoitteista. Taukotilaan sijoitetut kyselykaavakkeet oli helppo täyttää työnteon lomassa, koska kyselymme oli puolistrukturoitu ja sisälsi siis valmiit vastausvaihtoehdot, mutta siinä oli myös muutama avoin, kuvailevampaa vastausta vaativa kysymys (Aro, Feldt & Ruohomäki 2007, 31). Kyselylomakkeen yhteyteen olimme laatineet saatekirjeen, jossa ker-

roimme lyhyesti tutkimuksemme tavoitteet (liite 4). Kävimme myös hakemassa vastaukset henkilökohtaisesti vastausajan päätyttyä. Vastausaikaa annoimme kaksi viikkoa.

Kyselyn osa-alueet olivat työntekijöiden omat käsitykset lastensuojelusta, päiväkodin yhteistyö lastensuojelun sosiaalityön kanssa ja päiväkodin työntekijöiden ammatillinen tuen tarpeen kokeminen lastensuojeluun liittyvissä työtehtävissä. Kyselyn alussa oli ohjeistus kyselyyn vastaamiseen. Tässä osiossa avasimme myös vastaajille kyselyssä esiintyviä termejä. Ohjeistusosion jälkeen kyselylomakkeessa oli orientoiva osuus, jossa kysyimme henkilökunnan työvuosia ja koulutustaustaa. Edellä mainitut teemat ovat yhteydessä toisiinsa ja niiden avulla toivoimme saavamme vastauksia oletuksiimme liittyen esimerkiksi koulutuksen ja työkokemuksen merkityksestä käsityksiin lastensuojelusta. Kyselyä ja tuloksia esittelemme tarkemmin raportin luvussa kuusi.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset antavat sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tietoa ilmiöstä. Oleellista tutkimuksen tuloksien tarkastelussa on havaintojen teoriapitoisuus. Teoriapitoisuudella tarkoitetaan sitä, miten tutkimukseen osallistuva henkilö käsittää tutkittavan ilmiön ja millaisia merkityksiä hän ilmiölle antaa, sekä millaisia erilaisia välineitä tutkimuksessa käytetään. Edellä mainitut seikat vaikuttavat tutkittavan ilmiön tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 20.) Tutkimuksessa selvitimme vastaajien työuran viitteellistä pituutta, koulutustaustaa, käsityksiä lastensuojelusta ja kokemuksia tuen riittävydestä lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehdyssä yhteistyössä. Lisäksi selvitimme onko vastaaja jättänyt työuransa aikana ottamatta työyhteisössä esiin lapsen liittyneen lastensuojelullisen huolen (liite 3).

5.1. Tutkimuksen tilastollinen analyysi

Kvantitatiivisella tutkimuksella vastataan muun muassa kysymyksiin mikä, mitä ja kuinka paljon. Tutkimustuloksiamme analysoimme juuri edellä esitettyjen kysymysten kautta, pyrkien esittämään tutkimuksemme tulokset yleistettävänä, huomioiden, etteivät tulokset ole yleistettävissä koskemaan kaikkia Tampereen päiväkotaja.

Tilastollisessa analyysissä oleellista on tutkimustulosten esittäminen erilaisten kuvaajien avulla. Kuvailevassa kvantitatiivisessa analyysissä aineistoja ja tuloksia esitetään tilastollisella ja numeeriseen muotoon muuttamalla ja etenkin selittävässä kvantitatiivisessa tutkimuksessa ja analyysissä pyritään löytämään syy-seuraussuhteita. Kvantifioinnin, eli jonkin tutkimuksessa esiintyneen teeman tunnusluvuiksi muuttamisen avulla voidaan laadullisessa aineistossa päästä helpommin asian ytimeen, kuin vain lukemalla. Tutkimuksemme aineistoa, kyselyn vastauksia, oli perusteltua kvantifioida, jotta voitiin saada varmuus siitä, että tutkimuksen tuloksina esitettävät päätelmät eivät perustu vain tuntuun. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 106–112, 120.)

Saimme kyselyymme 56 vastausta. Saatuja vastauksia analysoimme tilastollisesti paitsi niiden määrää myös sisältöä tutkimalla. Määrää tarkastelimme sekä laskemalla montako

vastausta saimme kuhunkin kysymykseen että myös lajittelemalla vastauksia teemojen mukaisesti esimerkiksi koulutuksen ja työuran pituuden mukaan.

Vastaajien työuran pituus ja koulutustausta

Kyselyn ensimmäiset kaksi kysymystä käsitelivät vastaajien koulutustaustaa ja työuran pituutta. Koulutusten frekvenssit (f) osoittautuivat seuraavanlaisiksi: sosionomi f7, lähihoitaja f21, lastentarhanopettaja f18, sosiaalikasvattaja f4, erityislastentarhanopettaja f1 ja päivähoitaja f3 sekä muu f1 (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Koulutustausta-aineisto

KOULUTUSTAUSTA	HENKILÖÄ
Sosionomi	7
Lastentarhanopettaja	18
Sosiaalikasvattaja	4
Lähihoitaja	21
Päivähoitaja	4
Erityislastentarhanopettaja	1
Muu	1
YHTEENSÄ	56

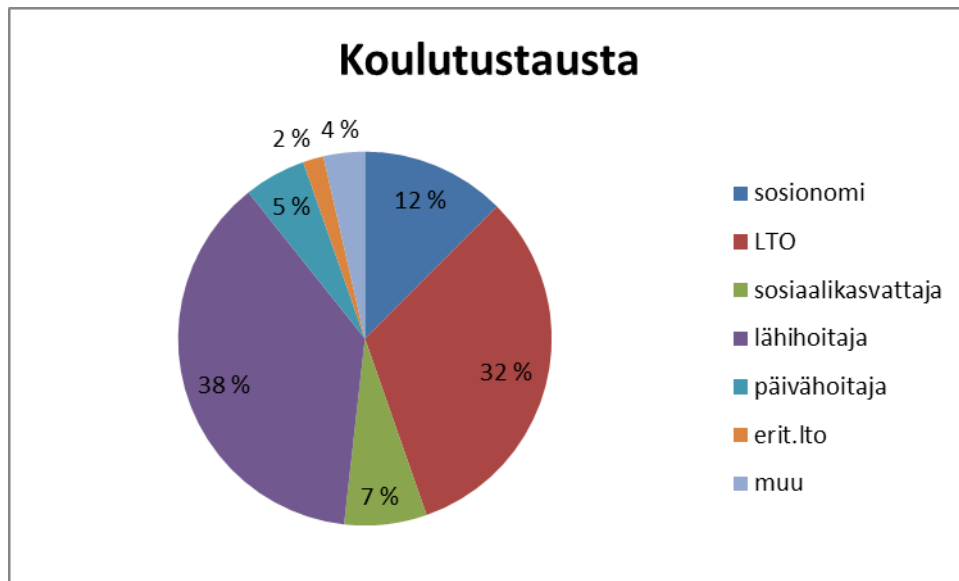
Vastaajat olivat suurimmaksi osaksi olleet yli kymmenen vuotta työelämässä (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Työuran pituus

	TYÖURAN PITUUS		
	0-5 vuotta	5-10 vuotta	enemmän kuin 10 vuotta
KOULUTUSTAUSTA			
sosionomi	4	3	0
LTO	4	1	13
sosiaalikasvattaja	0	1	3
lähihoitaja	7	7	7
päivähoitaja	0	1	2
erit.lto	1	0	0
muu	0	1	1
YHTEENSÄ	16	14	26

Tutkimukseen osallistui yhteensä 56 henkilöä, joista 12 % oli koulutukseltaan sosionomeja, 32 % lastentarhanopettajia, 38 % lähihoitajia, 7 % sosiaalikasvattajia, 5 % päivähoitajia, 2 % erityislastentarhanopettajia ja 4 %:lla oli muu koulutustausta. Edellä esite-

tyistä tunnusluvuista ja kuviosta 2 nähdään, että prosentuaalisesti eniten tutkimuksemme vastasi lähihoitajan koulutuksen saaneita päivähoidon työntekijöitä. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Koulutustausta

Vastaajien käsitykset lastensuojelusta

Täydentävä tutkimuskysymyksemme oli ”Mitä lastensuojelu sinulle merkitsee?” ja se on kyselymme kolmas kysymys (liite 3). Kysymyksen avulla halusimme selvittää vastaajien käsityksiä lastensuojelusta, koska oletimme käsitysten vaikuttavan siihen, kokevatko työntekijät tuen tarvetta lastensuojeluun liittyvissä asioissa.

Alla olevasta kuviosta nähdään, miten vastausvaihtoehdot jakaantuivat. Vastaaja sai valita halutessaan useamman vastausvaihtoehdon. Eniten, 52 kertaa, oli valittu vastausvaihtoehto ”Yhteistyötä muiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa”. Jokainen vastausvaihtoehto tuli valituksi. (Kuvio 3.)

KUVIO 3. Mitä lastensuojelu merkitsee?

Kolmannessa kysymyksessä vain neljä vastaajaa oli valinnut muiden vastausvaihtoehtojen lisäksi avoimen vastausvaihtoehdon ”Jotain muuta, mitä”. Heidän kuvailunsa siitä, mitä lastensuojelu merkitsee olivat:

”Varhaista tukea / puuttumista”

”Lasten suojelua ’pahalta’”

”Yhteistyötä vanhempien kanssa (kasvatuskumppanuus)”

”Huolen puheeksi ottamista vanhempien kanssa (avoimuus)”

”Esimiehen tuki huolen puheeksi ottamisessa”

”Että lapsi on turvallisten aikuisten valvonnan alla”

Vastaajien tekemä yhteistyö

Kysymyksessä neljä halusimme saada selville, onko vastaaja tehnyt yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Kaikista vastaajista ”KYLLÄ” vastasi tähän kysymykseen

52 ja neljä henkilöä vastasi ”EI”. ”EI”-vastaukseen liittyi jatkokysymys, jossa käsiteltiin syitä sille, ettei yhteistyötä ole tehty. Vastausvaihtoehtoja oli yhdeksän, joista vastaajat saivat valita useamman vaihtoehdon. Vastaajat olivat kuitenkin valinneet vain kahta eri vaihtoehtoa: ”joku muu työyhteisössä hoitaa nämä asiat” ja ”en kokenut tarpeelliseksi”. Useammin esiintyi vaihtoehto ”joku muu työyhteisössä hoitaa nämä asiat”. (Liite 3.)

Tarkastelimme myös vastaajien eri koulutustaustoja ja lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtyä yhteistyötä alla olevan taulukon avulla (taulukko 4). Taulukon yläreunassa eri koulutustaustat on numeroitu yhdestä seitsemään. Eri koulutustaustojen tekemä yhteistyö sosiaalityön kanssa näkyy taulukossa prosenttilukuina pystysuunnassa ja vaakasuorassa näkyy kokonaisprosenttiluku sosiaalityön kanssa tehdystä yhteistyöstä.

Taulukosta nähdään, että kaikista vastaajista 91 % on tehnyt yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Oli myös muutama ammattiryhmä, joissa kaikki vastaajat eivät olleet yhteistyötä tehneet. Esimerkiksi sosionomivastaajista 29% ei ollut tehnyt yhteistyötä. Yhtään sellaista ammattiryhmää, jossa yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityön kanssa ei olisi ollenkaan tehty, ei vastaajien keskuudessa ollut.

TAULUKKO 4. Yhteistyö

Rivimuuttuja: Onko tehnyt yhteistyötä

Sarakemuuttuja: Koulutus

%	1	2	3	4	5	6	7	Yht.
1	100	100	71	100	90	100	50	91
2	0	0	29	0	10	0	50	9
Yht.	100	100	100	100	100	100	100	100
N	1	18	7	4	21	3	2	56

Onko tehnyt yhteistyötä: 1 = KYLLÄ, 2 = EI

Koulutus: 1 = ELTO, 2 = LTO, 3 = Sosionomi (AMK), 4 = Sosiaalikasvattaja, 5 = Lähihoitaja, 6 = Päivähoitaja, 7 = Muu

5.1. Vastaajien kokemukset yhteistyöstä ja tuen tarpeesta

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa etsitään usein vastauksia kysymyksiin miten ja miksi, mutta toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, kvalitatiiviset tutkimustulokset ovat hankalammin yleistettävissä. Empiirisen, kokemuseräisen, tutkimuksen analysoinnissa

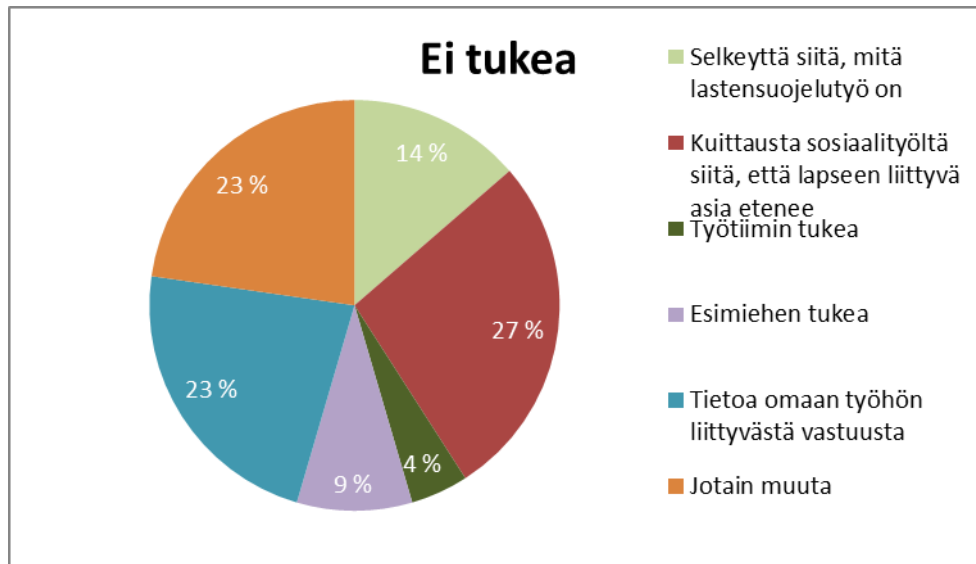
aineiston keräämisen ja analysoinnin menetelmät ovat olennaisia eikä niitä voida jättää selittämättä. Käyttämällä edellä mainittuja kvalitatiivisen aineiston analysointimenetelmiä, tarjoamme tutkimukseemme tutustuville mahdollisuuden tehdä itse tulkintoja ja arviointia tutkimuksesta ja olla samalla osa tutkimuksen uskottavuutta. Vastaajat saivat itse antaa merkityksiä käsiteltäville asioille valitessaan avoimen vastausvaihtoehdon ja kuvaillessaan käsityksiään ja kokemuksiaan omin sanoin. (Ronkainen ym. 2013, 82: Tuomi & Sarajärvi 2013, 20–21.)

Toteuttamassamme kyselyssä oli kolme sellaista kysymystä, joihin sai vastata joko valitsemalla valmiin vaihtoehdon tai kuvailemalla omin sanoin. Kyselyn viimeinen kysymys oli täysin avoin, johon vastaajalla oli mahdollisuus kuvailla lyhyesti omia kokemuksiaan tutkimuksen teemaan liittyen. (Liite 3.) Tällaiset kuvailevat vastaukset ovat luonteeltaan kvalitatiivisia, jolloin niiden tuloksia analysoidessa tulee huomioida, että niiden yleistettävyydessä painoarvon saavat nimenomaan vastaajien omat käsitykset ja ilmiölle antamat merkitykset. (Ronkainen ym. 2013, 145).

Kyselyn toiseksi viimeisessä, viidennessä, kysymyksessä selvitimme, kokeeko työntekijä saaneensa riittävästi tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Kysymykseen 5 vastattiin ”KYLLÄ” tai ”EI”, jonka jälkeen vastaajan oli mahdollista kuvailla tai valita valmiista vastausvaihtoehdoista, millaista tukea on saanut tai millaista olisi kaivannut, riippuen siitä, kumman vastausvaihtoehdon tämä oli aluksi valinnut.

Työntekijöiden kokemukset saadusta tuesta lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehdyssä yhteistyössä

Kaikista kyselyyn vastanneista 12 koki tuen olleen riittämätöntä kysymyksen 5 vastaus-ten perusteella. Alla oleva kuvio muodostuu näiden 12 vastaajan vastauksista. Vastaajat ovat saaneet valita useamman kuin yhden kuudesta vastausvaihtoehdosta. Kuvioista nähdään, että ne vastaajat, jotka eivät kokeneet saaneensa tukea lastensuojeluasioissa, kaipasivat eniten sosiaalityöntekijän kuittausta siitä, että lapsen liittyvä asia etenee. Toiseksi eniten työntekijät toivoivat tietoa omaan työhön liittyvästä vastuusta. Vain neljä prosenttia koki tarvitsevansa työtiimin tukea. (Kuvio 4.)

KUVIO 4. Ei tukea

Vastausvaihtoehto ”Jotain muuta” oli yhtä yleinen kuin ”Tietoa omaan työhön liittyvästä vastuusta”. Vastatessaan ”Jotain muuta” vastaajat olivat saaneet omin sanoin kuvailla, millaista tukea olisivat kaivanneet. Vastaajat olivat kuvanneet tuen tarvettaan seuraavasti:

”Vähän enemmän tietoa lapsen liittyvistä asioista sosiaalityöntekijöiltä.”

”Jos lapsi on sijoitettu päivähoidon lastensuojelun tukitoimena: mikä on perheen tilanne.”

”Vaitiolovelvollisuus ei saisi olla niin tiukka päivähoidon ja sosiaalityöntekijöiden välillä.”

”Koulutusta lastensuojeluun liittyen.”

”Koulutusta huolen puheeksi ottamiseen.”

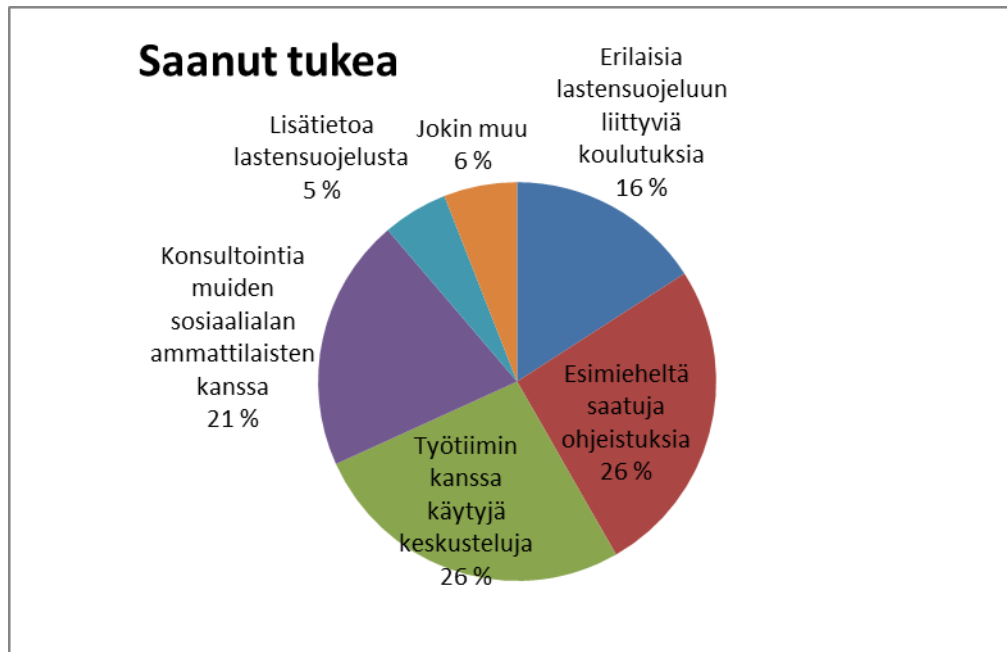
”Mitä sitten, kun huolta on enemmän vanhemmista kuin lapsesta -koulutusta.”

”Lastensuojelutarpeen arviointipyynnöstä en tiedä mitään.”

”Tiiviimpää yhteistyötä sosiaalityön kanssa.”

”Työtiimissä enemmän keskustelua lastensuojelusta.”

Ne vastaajat, jotka kokivat saaneensa riittävästi tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa, vastasivat tuen olleen eniten sekä esimieheltä saatuja ohjeistuksia että työtiimin kanssa käytyjä keskusteluja. Tieto lastensuojelusta ja siihen liittyvät koulutukset lisäsivät kokemusta tuen riittävästä. (Kuvio 5.)

KUVIO 5. Saanut tukea

Mistä vastaajat olivat kokeneet saaneensa tukea?

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa on ensin litteroitava, kirjoitettava puhtaaksi, jotta voidaan syvemmin paneutua etsimään vastaajan määritelmiä, tässä tapauksessa sitä, mistä vastaaja on kokenut saaneensa tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Aineiston redusointi on litteroitujen alkuperäisilmausten pelkistämistä. Vastaajan lauseista pyritään muokkaamaan yksinkertaisempaan tapaan kuvata sitä, mistä vastaaja on kertonut saaneensa tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–111.)

Viidennen kysymyksen avoimen ”KYLLÄ”-vastausvaihtoehdon avoimia vastauksia saimme sen verran, että oli järkevää käsitellä niitä aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmillä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101–103). Kysymyksessä kysyttiin vastaajan kokemuksia siitä, mistä hän oli kokenut saavansa tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Redusointivaiheessa keräsimme saamastamme aineistosta vastaukset, joissa oli mainittu tuen saanti muualta kuin antamistamme valmiista vastausvaihtoehdoista ja muodostimme niistä pelkistettyjä ilmauksia. Alla olevasta taulukosta näkee vastaajan alkuperäisen sekä pelkistämämme ilmauksen (taulukko 5).

TAULUKKO 5. Alkuperäisilmaisu

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
"Sosionomiopintoihin sisältyviä lastensuojelun opintoja"	Opinnot
"Oma koulutus, sosiaalipedagogiikka"	Koulutus
"Keltolta (kiertävä erityislastentarhanopettaja)"	KELTO
Perhetukikeskuksesta	Perhetukikeskus
"Ammattinsa osaava sosiaalityöntekijän kanssa tehty yhteistyö, YHTEINEN TYÖ. Oma halu tehdä työtä ph-lain edellyttämällä tavalla. Rohkeutta vaatii + Hervannan alueella v. 1985 toteutettu toiminta mallin kokeilu ja uudistaminen, joka itselleni oli käänteentekevä työmallin uudistus."	Yhteistyö, halu toimia lain edellyttämällä tavalla
"Keltolta paljon tietoa arjen käytänteistä lastensuojeluun liittyen."	KELTO
"Kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa keskustelua"	KELTO
"Työyhteisössä neuvottelu; vertaiskokemukset, ystäväpiirissä olevat asiantuntijat sos.puolelta ja mielenterveystyön tekijät; psykologi, psykiatrinen sos.työntekijä"	Työyhteisö, muut alan ammattilaiset

Aineiston pelkistämisen jälkeen klusteroimme sen, eli keräsimme redusoidut ilmaukset alaluokkiin samankaltaisuuksiensa perusteella, kuten taulukossa neljä on tehty (taulukko 6). Jaottelu näihin alaluokkiin tapahtui yhdistämällä pelkistetyt ilmaukset.

TAULUKKO 6. Pelkistetty ilmaus

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Opinnot Koulutus	Koulutus
Kelto Kelto Kelto	KELTO
Perhetukikeskus Yhteistyö, halu toimia lain edellyttämällä tavalla Työyhteisö, muut alan ammattilaiset	Yhteistyö

Klusteroidut alaluokat yhdistimme vielä yläluokiksi eli abstrahoitimme ne, ja sen jälkeen muodostimme yläluokista yhden pääluokan, jossa tuen lähteelle muodostui yksi laajem-

pi kehys. Pääluokka on yleistys kaikista neljännen kysymyksen avoimen vastausvaihtoehdon alkuperäisilmauksista (taulukko 7; liite 3).

TAULUKKO 7. Pääluokka

Yläluokka	Pääluokka
Yhteistyö Kiertävä erityislastentarhanopettaja Koulutus	Psykologiset ja organisatoriset tekijät

Vastaajat kokivat saaneensa tukea lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtyyn yhteistyöhön niin ammatillisesta, kuin työuran aikana hankitusta koulutuksesta, kiertävältä erityislastentarhanopettajalta ja yhteistyöstä, jota tehtiin oman työpaikan sisällä tai sieltä ulospäin.

5.2. Vastaajien kuvauksia huolta herättäneistä tilanteista

Kyselymme viimeisessä, kuudennessa kysymyksessä käsiteltiin huolen puheeksiottamista. Halusimme selvittää, onko vastaajalle herännyt joskus huolta lapseen liittyen, mutta hän ei ole tuonut huoltaan esille kyselyn muissa kysymyksissä esille tulleista syistä. Tähän kysymykseen saimme 18 kuvailevaa vastausta. Osa vastauksista oli hyvin suppeita, yhden sanan mittaisia, mutta saimme myös pitkiä kuvauksia vastaajien kokemista tilanteista.

Tätä kysymystä emme lähteneet analysoimaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmillä, koska huomasimme, ettemme olleet kysymystä laatiessa tarkentaneet riittävästi, että toivoimme vastaajan selvittävän nimenomaan syitä sille, miksi ei ole ottanut huolta puheeksi. Näin ollen vastaajat olivat toimineet ohjeidemme mukaisesti ja kuvailleet näitä eri tilanteita, joita he olivat kohdanneet.

Vastauksista kahdeksan oli lyhyitä ja kielteisiä, eikä niissä laajemmin kuvailtu mitään tiettyä huolta herättänyttä tilannetta.

”Mikään asia/huoli ei ole jäänyt viemättä eteenpäin (ehkä joku pieni huoli on, mutta ei isompi)”

Muutamassa vastauksessa kerrottiin, että huolta herättäneisiin asioihin oli kiinnitetty huomiota.

”Olen aina ottanut huolen puheeksi tiimissä ja sitten olemme yhdessä pohtineet tarvitseeko asiaan puuttua tai viedä eteenpäin.”

”Joskus oma huoli on ollut kovempi, mutta esimiehen kanssa on päädytty siihen, että ei soiteta sosiaalityöhön asiasta käydyn keskustelun jälkeen.”

”Olen aina vienyt tilannetta eteenpäin. Aika usein tilanne kuitenkin ratkeaa päivähoiton ja vanhempien kesken. Ei tarvitse ottaa yhteyttä muihin viranomaisiin.”

”Tällä hetkellä/tähän mennessä ei ole ilmennyt lastensuojeluun liittyviä tapauksia. Sen sijaan on huomioitu lapsen kehitykseen liittyviä tekijöitä ja huolia ja käsitelty niitä vanhempien ja päiväkodin tiimin kanssa. (esim. eristäytyminen, kiusaaminen).”

Yhdessä vastauksessa pohdittiin syitä tilanteisiin puuttumiselle ja työn haasteita.

”Jos lapsen perhepiirissä alkoholiongelmia, ei ole aina helppoa viedä asiaa eteenpäin ja ongelmallista, koska puuttua tilanteeseen. Arjessa monia asioita, joita on tehtävä -> ajan puute isossa ryhmässä. Pitäisi olla enemmän aikaa lapsille, tiimin keskusteluille yms.”

Loput vastauksista olivat kuvailevampia, ja niissä haluttiin usein kertoa millaisia tilanteita oli kohdattu työuran aikana. Osa vastaajista oli selkeästi tarttunut kysymyksemme ”huoli”-sanaan ja lähtenyt kertomaan esimerkiksi kokemuksiaan siitä, miten hänen kokemaansa huolta oli käsitelty työyhteisössä.

”Joskus ollut ”läheltä piti”-tilanteita esim. monilapsisissa perheissä, joissa on selkeästi uupumusta arjen pyörittämiseen. Silloin on yleensä pärjätty yhteisten keskustelujen kautta ja toisinaan otettu esim. myöhemmin yhteyttä lastensuojelun avopuolelle, jos olemme yhdessä kokeneet, ettei päivähoiton tuki ja apu arjessa riitä.”

”Joskus lasten epäsiisteys ja likaisuus huolettavat. Mutta keskustelemalla (perheen kanssa) ja seuraamisella on havaittu muutoksia.”

”Lapsi on iloinen ja onnellinen, mutta hänen vaatteensa oli usein likaisia ja pieniä. Vanhemmat eivät muistaneet koskaan ilmoittaa, jos lapsi on poissa. Päivähoiton kyselyt menivät aina hukkaan, myös muut tavarat. Vanhemmat eivät pystyneet pitämään lapsilleen rajoja. Äiti tuntui väsyneeltä. Lopulta sosiaalitoimesta soitettiin meille ja kerroimme huolestamme. Perhe oli jo asiakkaana, mutta päivähoitossa ei tätä tietty.”

”Kyllä, lapsen koti-olot herättänyt huolenaiheen ja se, miten lapsi käyttäytyy päiväkodissa. Muutos on ollut suuri lapsen käytöksessä.”

5.3. Keskeiset tutkimustulokset

Olemme luokitelleet tutkimuksemme vastaukset kolmen keskeisimmän teeman mukaan. Teemat ovat lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehdyn yhteistyön haasteet, työntekijöiden käsitykset lastensuojelusta ja riittävän tuen lähteet. Vastaus tutkimuskysymykseemme ”Millaista tukea Tampereen Hervannan päiväkotien henkilökunta kokee tarvitsevansa lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä?” ilmenee riittävän tuen lähteistä.

Yhteistyön haasteita

Luvuissa 3.4 ja 3.4.1 on esitetty näkemyksiä, joiden mukaan vuorovaikutusongelmat tai ilmapiiri, jossa tietämättömyyttä ei saa osoittaa, estävät tiedon hankkimista ja jakamista. Tutkimuksemme tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että vuorovaikutuksessa ei ainakaan Hervannan päiväkotien työntekijöiden näkemysten mukaan ole puutteita niinkään työyhteisössä. Päiväkotityöntekijöiden vastausten mukaan haasteen yhteistyölle aiheuttaa sen yksisuuntaisuus. Sirkka Rousun tutkimuksessa lastensuojelun tuloksellisuudesta nousivat yhteistyön kehityskohteiksi yhteistyön laatu ja työn jakaminen, jotta lapsen etua ajettaisi eri toimijoiden kesken yhdessä (Rousu 2007, 255). Myös oman tutkimuksemme vastauksista voi päätellä työntekijöillä olevan toiveen saada sosiaalityöntekijöiltä tietoa lapsen tai perheen tilanteesta silloin kun huoli lapsen hyvinvoinnista on herännyt ja asia on viety eteenpäin. (Moilanen 2001, 100–101; Lämsä & Hautala 2004, 179–183.)

Aiempien tutkimusten tulokset antavat viitteitä muun muassa siitä, että eri toimijoiden välistä yhteistyötä estävät esimerkiksi ennakkoluulot toista osapuolta kohtaan sekä usein puutteelliset tiedot toisen osapuolen toimintatavoista ja käytännöistä (Onnismaa 1999, 52; Rousu 2007, 255). Työntekijän kokemukset hänen omista toimintamahdollisuuksistaan vaikuttavat myös siihen, miten työtä tehdään. Mikäli työyhteisössä tai moniammatillisessa verkostossa ei osata hyödyntää jaettua asiantuntijuutta, jäävät erilaiset näkemykset ja työntekijöiden osaaminen helposti piiloon.

Yhteiskunnan tarjoamia edellytyksiä tukea perheitä eri alojen ammattilaisten työpanoksella on syytä pohtia. Suomen pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa vastuu lasten hoidon, kasvatuksen, opetuksen ja toimeentulon sisällöllisestä turvaamisesta on yhteiskunnalla, mutta sen rinnalla kulkee myös vanhempien vastuu jälkikasvustaan. (Söderholm, Kivitie-Kallio 2012, 39.) Esimerkiksi päiväkotien työntekijät kantavat vastuuta lasten hyvinvoinnista, mutta vastuukysymykset voivat olla epäselviä. Kyselyymme vastanneet kaipasivatkin varmuutta omaan työhön liittyvästä vastuusta. Kulttuuri, niin yhteiskuntatasolla kuin työpaikan sisäisenä toimintamallina, vaikuttaa myös siihen, miten työntekijä toimii tietyissä tilanteissa (Burr, 2002, 53).

Tältä pohjalta tarkasteltuna voi myös ymmärtää, ettei esimerkiksi päiväkotityöntekijä aina kykene tuomaan esille lastensuojeluun liittyvää tuen tarvettaan, mikäli työyhteisön koulutustaustaan ja työtehtäviin liittyvät vastuualueet eivät ole selvillä, tai verkostotaapaamisissa keskustellaan eri organisaatioiden toimijoiden ammatillisten näkemysten kautta, ilman yhteistä termistöä. Verkostoyhteistyön yhtenä kulmakivenä pidetään usein tiedon jakamista koskien eri toimijoiden työkäytäntöjä (Söderholm, Kivitie-Kallio 2012, 64). Saamiemme vastausten perusteella voidaan päätellä, että Hervannan päiväkotien työntekijöistä osa kaipaisi lisää tietoa lastensuojelun sosiaalityön toimintatavoista.

Käsitykset lastensuojelusta

Tarkentava tutkimuskysymyksemme oli ”Mitä lastensuojelu merkitsee sinulle?”, johon saaduista vastauksista voidaan päätellä, että olettamuksemme siitä, mitä lastensuojelu saattaisi vastaajille merkitä, oli oikeansuuntainen. Valitsimme vastausvaihtoehdoiksi kohtalaisen pelkistettyjä ja jopa hieman negatiivisia yleistyksiä lastensuojelusta. Vastaajat olivatkin valinneet pääosin ehdottamiimme vaihtoehtoja, esimerkiksi yhteistyötä muiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa, huolen puheeksi ottamista työtiimissä ja perheen arjen seuraamista ja tukemista. Vain neljä vastaajaa oli valinnut näiden lisäksi avoimen vastausvaihtoehdon ja kuvaillut käsityksiään omin sanoin.

Vaikka vastaajat olivat valinneet useampia vastausvaihtoehtoja kuvaamaan käsityksiään lastensuojelusta, voidaan vastausten perusteella tehdä johtopäätös, että he kaipaavat vielä lisää tietoa ja koulutusta lastensuojeluun liittyen. Myös omaan työhön liittyvästä vastuusta kaivattiin varmuutta. Yleisimmin tutkimusalueemme, Hervannan päiväkotien, työntekijät ajattelivat lastensuojelun merkitsevän yhteistyötä muiden sosiaalialan am-

mattilaisten kanssa, huolen puheeksi ottamista työtiimissä ja perheen arjen seuraamista ja tukemista.

Riittävän tuen lähteet

12 vastaajaa koki, ettei ollut saanut riittävästi tukea lastensuojeluasioissa. Vastaus tutkimuskysymykseemme ”Millaista tukea Tampereen Hervannan päiväkotien henkilökunta kokee tarvitsevansa lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävässä yhteistyössä?” saatiin nimenomaan näiltä vastaajilta, jotka eivät olleet kokeneet saaneensa riittävästi tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Riittävästi tukea saaneiden vastaukset taas vahvistivat olettamustamme siitä, millaista tukea työntekijät kaipaavat. Näistä kahdesta vastausryhmästä, riittävästi ja ei riittävästi tukea, voidaan tehdä johtopäätös, että työntekijät kaipaavat lastensuojelukysymyksissä erityisesti dialogisuutta oman työyhteisön sisällä ja sieltä ulospäin sosiaalityön kanssa.

Johtajalta saatu tuki nousi saamissamme vastauksissa esille sekä riittävän että riittämättömän tuen kokemuksissa. Esimieheltä saatu tuki oli yksi keskeisimmistä tuen lähteistä, jolloin voidaan päätellä, että johtajan tehtäviin kuuluva työntekijöiden tukeminen perustehtävien suorittamisessa lienee joidenkin vastaajien kohdalla onnistunutta (Mikkola & Nivalainen 2011, 85). Muita keskeisiä tuen lähteitä olivat kiertävä erityislastentarhanopettaja ja aiemmin tehty yhteistyö niin oman työyhteisön sisällä kuin sieltä ulospäin muiden organisaatioiden kanssa.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä myös, että Hervannan alueen päiväkotityöntekijöillä ilmenee huolta lapseen liittyen ja he ovat uskaltaneet tuoda huolensa esille. Usein työntekijät ovat vieneet huolta herättäneen asian eteenpäin tai se on selvinnyt keskustelemalla työyhteisössä ja lapsen vanhempien kanssa. Toimivalla työyhteisöllä onkin kasvatustyössä suuri merkitys. Työtapojen kriittinen tarkastelu, jatkuva palaute ja keskustelu sekä yhteisöllisyys edistävät varhaiskasvatukselta vaaditun pedagogisen vastuun kantamista. Ne tukevat myös työyhteisön jäsenten ammatillisuutta ja mahdollisuuksia purkaa työn aiheuttamaa kuormitusta yhdessä. (Mikkola & Nivalainen 2011, 7, 76–77.)

Osa tutkimuksemme vastaajista ei kaivannut lastensuojelukysymyksissä työtiimin tukea, vaan koki tarvetta muunlaiselle tuelle. Voidaankin pohtia, tarkoittaako tämä sitä, että työtiimin tukea saadaan riittävästi ja tämän lisäksi kaivattaisiin vielä jotain muuta

tukea? Toisaalta tämä saattaa tarkoittaa sitä, ettei työyhteisöltä edes pyydetä tukea, koska työyhteisön osaaminen on vahvaa ja tukea on aiemmin saatu sieltä. Vahva, yksimielinen työyhteisö voi kuitenkin toisinaan estää yksittäisen työntekijän osaamisen arvos-tamisen, jolloin esimerkiksi työntekijän huoli lapsesta saatetaan sivuuttaa. Työntekijä ei ehkä pysty tuomaan esiin tuen tarvettaan lastensuojelukysymyksissä työyhteisön vahvo- jen asenteiden vuoksi. (Moilanen 2001, 94.)

Tutkimustulokset vastasivat olettamuksiimme, joiden mukaan jotkin tekijät estävät päi- väkotien ja lastensuojelun välistä yhteistyötä. Oli ikävä havaita, että niin moni työnteki- jä jätti vastaamatta kyselyyn, vaikka tutkimuksemme tavoite oli nimenomaan edistää työntekijöiden osallisuutta oman työnsä kehittämisessä etenkin lastensuojeluun liittyvis- sä kysymyksissä.

6 POHDINTA

Lastensuojelu ja lasten päivähoito ovat mielestämme samanarvoisia, yhteiskunnallisesti merkittäviä työalueita. Harjoittelu- ja työkokemuksiemme perusteella, sekä tämän raportin perustana olleen tutkimuksen pohjalta koemme kuitenkin, että näiden, lasten elämään liittyvien, osa-alueiden välinen yhteistyö onnistuu vain harvoin.

6.1. Opinnäytetyöprosessin reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimus- ja opinnäytetyöprosessimme alkoi varsinaisesti alkutalvella 2013. Huomasimme kuitenkin syksyllä 2013, että raportointia ajatellen kesän pitkä työskentelytauko vaikeutti kirjoitustyön alkuun saamista, sillä oli hankalaa muistaa asioita keväältä. Jälkikäteen ajatellen työn valmistumiselle olisikin voinut asettaa lyhyemmän aikatavoitteen. Tutkimusraporttia kirjoittaessamme taas havaitsimme muutamia haasteita, jotka vaikuttivat joihinkin tutkimuksemme osioihin, ja joita emme olleet tulleet etukäteen ajatelleeksi.

Paneuduimme kyselylomakkeen laatimiseen huolella, mutta silti huomasimme tutkimustuloksia analysoidessamme, että joiltain osin kysely oli huonosti muotoiltu. Kyselylomaketta laatiessa meidän olisi ollut hyvä ohjeistaa vastaajia rastimaan valitsemansa vaihtoehto, jottei meille olisi jäänyt tulkinnanvaraa siinä, mitä vaihtoehtoa vastaaja on mahdollisesti tarkoittanut. Joissain vastauslomakkeissa oli kvalitatiivista aineistoa, eli vastaajan omaa kuvailua monivalintavastausten yhteydessä, eikä sille varatulla kohdalla, vaikka jokaisessa kysymyksessä avoimille vastauksille oli oma vastausvaihtoehtonsa.

Tutkimuksessa on tärkeää huomioida mahdolliset virheet ja kuvata tulokset mahdollisimman todenmukaisesti. Reliabiliteettia, eli tutkimuksen luotettavuutta lisää satunnaisvirheiden huomioiminen tuloksia analysoidessa, jotta ne eivät vaikuta tutkimustuloksiin. Validiteetti tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä eli sitä, mittaako tutkimus todella sitä, mitä sen pitäisi mitata. Kun tulokset ovat linjassa keskenään ja antavat vastauksen tutkimuskysymykseen, voi tutkimustulosten katsoa olevan sekä reliaabeleita että valideja. (Aro, Feldt & Ruohomäki 2007, 34–36.)

Kyselymme sisällöllistä validiteettia (Aro, Feldt & Ruohomäki 2007, 37) heikensi myös valmiiden vastausvaihtoehtojen poisjättäminen lomakkeen kysymyksessä 2, vastaajien koulutustaustaa kysyttäessä (liite 3). Erilaisten mahdollisten koulutusten selvittäminen olisi ollut osoitus syvemmästä perehtymisestä aihepiiriin teoriaan. Nyt emme saaneet tarkkaa vastausta esimerkiksi lastentarhanopettajien koulutuksesta, sillä emme voineet päätellä, onko henkilö kouluttautunut akateemisesti vai saanut ammattikorkeakoulusta lastentarhanopettajan pätevyyden, pelkästään sen perusteella, että vastaaja on vastannut koulutukseen lastentarhanopettaja. Tällä tiedolla olisi ollut merkitystä esimerkiksi, jos olisimme analysoineet henkilöiden koulutuksen vaikutusta käsityksiin lastensuojeluun. Melkein kaikissa muissa kysymyksissä annoimme valmiit vastausvaihtoehdot, jotta saisimme mahdollisimman johdonmukaisia, reliaabeleja vastauksia. Toisaalta emme poissulkeneet vastaajien omien kokemusten esilletuomista vaan tarjosimme avoimen vastausvaihtoehdon, joka lisäsi tutkimuksen luotettavuutta eli validiteettia. (Aro, Feldt & Ruohomäki 2007, 34, 37.)

Kysymykseen ”Mitä lastensuojelu sinulle merkitsee?” vastaajat vastasivat useimmiten valitsemalla vaihtoehdon ”yhteistyötä muiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa”. Tämä saikin meidät pohtimaan, kokeeko päiväkotihenkilökunta oman osuutensa lastensuojelussa niin vähäiseksi, tai kokeeko tekevänsä ollenkaan lastensuojelutyötä, ettei ajattele itse kuuluvansa tuohon muiden sosiaalialan ammattilaisten joukkoon, joiden kanssa tehdä yhteistyötä lastensuojeluun liittyen. Vai oliko ohjeistuksemme kyselylomakkeen alussa harhaanjohtava, kun kerroimme tarkoittavamme sosiaalialan ammattilaisilla esimerkiksi sosiaali- ja perhetyöntekijöitä, sosionomeja ja neuvolatyöntekijöitä, emmekä maininneet päivähoiton henkilökuntaa?

Sen sijaan, että tarkasteltaisiin pelkästään tutkimusaineiston sanallisia vastauksia, joissa kuuluu vastaajien oma ääni, voitaisiin tuen lähdeä määrittellä luokittelemalla kokemukset osioihin, jotka näkyvät kuvion 4 pääluokista (kuvio 4). Jos emme olisi tehneet neljännen kysymyksen kvalitatiiviselle aineistolle sisällön analyysia, emme olisi antaneet lukijalle eettistä ja luotettavaa tutkimustietoa. Olemme listanneet jokaisen saamamme kuvailevan vastauksen, jotta raporttimme lukija näkee, mistä olemme johtopäätökseemme saaneet perustan.

Kuudennessa kysymyksessä pyysimme vastaajaa kertomaan, mikäli hänen työuransa aikana jokin tilanne on herättänyt huolta lapseen liittyen, mutta hän ei ole vienyt asiaa eteenpäin kyselyssä esitetyistä syistä. Vastaaja sai myös halutessaan kuvailla tilannetta tai tilanteita lyhyesti. Usea vastaaja kuvaili tilanteita, mutta kyselyssä esitettyjä syitä ei vastauksissa ilmennyt. Ohjeistuksessa olisi siis pitänyt korostua toiminnan perustelu, ei niinkään tilanteiden kuvailu.

6.2. Opinnäytetyöprosessin eettisyys

Tutkimuksen alkuvaiheessa pitää jo huomioida eettisyys, ja myös tutkimusaiheen valinnassa tulee tehdä eettistä arviointia. Eettisyys ja luotettavuus ovat olennaisia koko tutkimusprosessin ajan, ne liittyvät tutkimuksen jokaiseen vaiheeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.) Tutkimuksen kaikkia vaiheita on siis arvioitava kriittisesti, rehellisesti ja avoimesti. Omassa tutkimuksessamme meidän piti miettiä, mitä voimme kysyä, millä tavalla ja keneltä, ja täytyi myös huomioida, mitkä kysymykset aiheuttavat ristiriitoja ja kenen vuoksi oikeastaan tutkimuksen toteutamme. Osoitimme hyvää tutkimusetiikkaa laatimalla tutkimussuunnitelman, sillä tutkimuksen onnistumisen arviointi on hankalaa, ja eettisesti epäilyttävää ilman suunnitelmaa, johon tuloksia voi verrata (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127).

Tutkimuksen toteuttamisen eettisyyden haasteena voi nähdä tutkimuksen tavoitteiden pohdinnan. On olennaista miettiä esimerkiksi, kuka tutkimuksesta hyötyy. Eettisyyteen liittyy myös se, että jokainen työvaihe on perusteltu ja että jokaisessa vaiheessa on pyritty tekemään työ niin, ettei eettisiä ristiriitoja synny. Eettisesti kestäväää tutkimustyötä on tutkimuskysymyksen selkeä rajaaminen, kyselylomakkeemme kysymysten muotoileminen ja käsitteiden avaaminen niin, että vastaajat ymmärtävät mitä haluamme kysyä ja tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Olennainen osa tutkimusprosessin etiikkaa on asianmukaisten tutkimuslupien hankkiminen. Meille luvan myönsi pedagogisen tuen koordinaattori Sari Salomaa-Niemi. (Ronkainen ym. 2013, 38.) Vasta kyseisen luvan saatuamme meillä oli oikeus toteuttaa tutkimuksemme.

Tutkimuksen toteuttamiseen liittyy monia haasteita. Sellaisia ovat esimerkiksi oikean tutkimusmenetelmän löytäminen sekä tulosten liiallinen yleistäminen. Koska lukija jää

yleensä vain tutkimuksen tekijän raportoinnin varaan, eikä hänellä ole keinoja tarkistaa tuloksia itse, on tutkimuksen toteuttamisen ja tuloksista raportoinnin tapahduttava eettisesti, eli rehellisesti, huolellisesti sekä luotettavasti (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 2002, 298; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6).

Eettisten kantojen voidaan katsoa vaikuttavan niihin ratkaisuihin, joita tutkija tekee tutkimuksessaan, mutta toisaalta tutkimustuloksillakin on vaikutusta eettisiin näkemyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125). Tutkija tarkastelee havaintojaan laatimaansa viitekehukseen perustuen, joten tulosten tulkinta on lopulta tutkijan suuntaa-antavaa johtopäätösten tekemistä (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 2002, 298). Eettisen tutkimuksen toteuttaminen vaatii liiallisen yleistämisen välttämistä tuloksista raportoitaessa. Tutkimuksemme tuloksia ei siis voi yleistää koskevan mitä tahansa päiväkotihenkilökuntaa, vaan raportoinnissa on ilmevä otannan ja tulosten rajautuminen Tampereen Hervannan päiväkoteihin. Toivomme, että kyselymme vastauksista muodostettu yleistys auttaa ymmärtämään tutkimaamme ilmiötä, työntekijöiden tuen tarvetta (Ronkainen ym. 2013, 146).

Tutkimuksemme eettisenä haasteena oli tutkimukseen osallistuvien henkilöiden anonymiteetin säilyttäminen. Tärkeää oli, ettei heidän henkilöllisyytensä paljastuisi missään tutkimuksen vaiheessa (Ronkainen ym. 2013, 38). Kyselylomakkeen laadinnassa huomioimme anonymiteetin säilymisen siten, että kyselyyn vastattiin nimettömästi. Ohjeistimme vastaajia nitomaan kyselylomakkeet kiinni ennen niille varattuun yhteiseen kirjekuoreen laittamista, jotta ulkopuoliset eivät voisi lukea vastauksia.

Tutkimusmateriaalin säilyttäminen ja hävittäminen on osa tutkimusprosessin eettisyyttä. Oma materiaaliemme ei lukenut kukaan ulkopuolinen, ja raportointiosuuden valmistuttua hävitimme materiaalin. Olimme asettaneet tutkimuksen aineiston hankkimiselle aikarajaksi kevään 2013 ja varanneet raportoinnille seuraavan lukuvuoden muiden opintojen lomassa. Kuormittavan opiskelujakson vuoksi päädyimmekin käyttämään vain yhtä aineistonhankintamenetelmää, puolistrukturoitua kyselyä, emmekä hankkineet lisämateriaalia esimerkiksi haastattelemalla päiväkotityöntekijöitä.

Voidaan pohtia, onko eettisesti oikein, ettei työntekijöillä ole mahdollisuutta aina valita osallistuuko heidän yksikkönsä tutkimustyöhön, koska Tampereen palveluorganisaati-

oilla on velvollisuus osana palvelujärjestelmää antaa panoksensa Tampereen ammattikorkeakoulun tutkimustöihin? Työntekijöiden osallistuminen tutkimukseemme oli kuitenkin tärkeää, jotta pystymme tuottamaan tutkimustietoa päivähoidon työntekijöiden tuen tarpeesta lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehdyssä yhteistyössä. Tuomalla ilmiötä esiin pystymme edistämään sosiaalialan ammattihenkilöstön eettistä osaamista ja moniammatillisen yhteistyön kriittistä arviointia (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia 2012, 5).

6.3. Kehitysehdotuksia

Tutkimuksemme keskeisistä tuloksista käy ilmi, että päiväkotihenkilökunnalla on lastensuojeluun liittyvissä kysymyksissä tarvetta dialogisuuteen niin työyhteisön sisällä kuin sieltä ulospäin. Vaikka moni kyselymme vastaajista oli tehnyt yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityön kanssa, toivoi useampi vastaaja silti sosiaalityöntekijän kuittausta siitä, että lapseen liittyvä asia etenee. Päiväkotityöntekijöiden motivoitumista huolen puheeksiottamiseen voisi edistää vahvistus siitä, että lapseen liittyvä huoli on huomioitu.

Vastuualueiden merkitys eri ammattikuntien välisessä yhteistyössä

Verkostoyhteistyöhön liittyvää kirjallisuutta analysoineet Atkinson, Jones ja Lamont (2007) kertovat ennaltaehkäisevän työskentelyn ja ongelmien varhaisen tunnistamisen vähentäneen asiakkaiden joutumista useamman palvelun piiriin. Eri organisaatioiden välinen moniammatillinen yhteistyö lisäsi tietoa ja ymmärrystä eri ammattikuntien toimintatavoista sekä paransi näiden välistä kommunikaatiota ja työn tehokkuutta. Toisaalta etenkin moniammatillisessa yhteistyössä esiintyvät epäselvät vastuualueet lisäsivät osapuolten kokemusta työn kuormittavuudesta. (Percy-Smith 2005, Atkinsonin, Jonesin & Lamontin 2007, 32, mukaan; Atkinson, Jones & Lamont 2007, 41.)

Kysymykset vastuualueista erilaisten verkostojen välisessä yhteistyössä ja myös organisaatioiden sisällä saattavatkin olla merkittäviä niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmasta. Myös joissain kyselymme vastauksissa esiintyi tarvetta saada lisää tietoa omaan työhön liittyvistä vastuualueista. Olisi siis hyvä, että eri verkostoissa pohdittaisiin vastuukysymyksiä heti yhteistyön alettua.

Lastensuojelutyötä tekevien ammattilaisten yhteistyötä haittaavat Duncanin ja Rederin (2003, 83) mukaan eniten tilanteet, joissa olennaista tai merkittävää tietoa jätetään välitämättä tai lastensuojeluun liittyviä verkostotapaamisia jätetään järjestämättä. Ammattilaisten välisen yhteistyön suurimmaksi esteeksi voidaan kuitenkin määritellä psykologiset tekijät. Kyse on usein siitä, millä tavalla eri ammattilaiset tulkitsevat asiakkaan tilanteen ja siitä, mitkä ovat heidän valmiutensa verkostoitua. (Duncan & Reder 2003, 83.)

Moni kyselymme vastaaja toivoi sosiaalityöntekijän vahvistusta lapsen asiassa. Tämän voisi tulkita edellä mainitun kaltaiseksi psykologisten tekijöiden aiheuttamaksi esteeksi yhteistyön sujuvuudessa. Kun olennainen tieto jää kerran puuttumaan, saattaa päiväkotityöntekijä seuraavan lapsen kohdalla pohtia yhteydenottoa sosiaalityöhön entistä pidempään tai jättää kokonaan ottamatta yhteyttä.

Sosiaalialan ammattilaisten verkostoitumista tukeva järjestelmä

Sisäministeri Päivi Räsänen pohti salassapitosäännösten vaikutusta ihmisten auttamiseen Helsingin Sanomien verkkoartikkelissa helmikuussa 2014 ja korosti hallituksen kaavailemien sosiaali- ja terveystalouden uudistusten sekä hallituksen rakennepoliittisen ohjelman tarjoavan mahdollisuuksia varhaiseen puuttumiseen. Helsingin Sanomien eri verkkoartikkeleissa kerrotaan myös, että tiedonkulkua estävät esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouden eri osa-alueille säädetyt lait ja säädökset, jolloin eri ammattikuntien edustajilla saattaa olla kontakti yhteiseen asiakkaaseen toistensa tietämättä. (Helsingin Sanomat 15.2.2014; 20.2.2014.)

Nuorisoiäkisten ongelmiin pyritäänkin nyt tarttumaan uudella järjestelmällä, jossa eri ammattilaiset voivat merkitä sähköiseen tietojärjestelmään huolensa nuoresta. Mikäli merkitsijöitä on kaksi, voivat he pyytää tahoillaan nuoren ja perheen suostumuksen moniammatillisen yhteistyön käynnistämiseksi nuoren auttamiseksi. (Helsingin Sanomat 20.2.2014; 21.2.2014.)

Vastaavanlaisella verkostoitumista tukevalla järjestelmällä voitaisiin mielestämme edistää myös alle nuorisoiäkisten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä. Mielestämme päivähoito- ja lastensuojelun sosiaali-

työn välisessä yhteistyössä tarvittaisiinkin enemmän sosiaalipedagogista työtettä, johon kuuluu olennaisesti dialogisuus, vuorovaikutuksessa toinen toiselta oppiminen. Eri ammattikuntien oletukset toisten tekemästä työstä estävät tehokasta tiedonkulkua ja aiheuttavat epä tietoisuutta siitä, mikä kuuluu kenenkin vastuualueeseen. Epävirallisissa, päiväkotisijaisuuksiemme aikana käydyissä keskusteluissa päiväkotien työntekijät ovat tuoneet esille yhteistyön vähäisen määrän tai sen puuttumisen kokonaan. Eräs työntekijä kommentoi aihepiiriämme: ”Jaa mikä yhteistyö?”.

6.4. Lopuksi

Yhteiskunnan säätelemien lastensuojelutoimenpiteiden tavoite on ehkäistä, lieventää tai poistaa lastensuojelun mukanaan tuomia riskivaikutuksia lasten elämässä ja tukea muun muassa lapsen tasapainoista itsetunnon kasvua (Viittala 2006, 71). Suomalaisessa lastensuojelukulttuurissa korostuu ongelmiin tarttumisen polarisoituminen ennaltaehkäisevään ja korjaavaan lastensuojeluun. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään myös kouluttamalla perheiden parissa työskenteleviä. Koska päivähoito on myös osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, on järkevää, että siellä työskentelevillä on valmiudet ottaa puheeksi lastenhoitoon, kasvatukseen tai vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä (Hurtig 2003, 70). Työntekijöiden valmiuksia voi kasvattaa myös tuottamalla tutkimustietoa, jonka pohjalta työntekijöillä on mahdollisuus kartuttaa omaa ammatillista osaamistaan. Tässä sosiaalialan kompetenssien mukainen kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämisosaaminen korostuvat (Sosiaalialan kompetenssit 2010).

Päivähoitopaikka on lapselle tärkeä ekokulttuurinen toiminta- ja kasvuympäristö, jossa lapsi saattaa viettää suurimman osan valveillaoloajasta. Sen vuoksi tuen tarpeen arviointi ja erilaiset tukitoimet ovat tärkeitä järjestää juuri lapselle luonnollisessa ympäristössä. (Alasuutari 2003,28.) Onkin luontevaa, että myös päiväkotityöntekijöillä on mahdollisuus saada tukea ja arvioida omaa tuen tarvettaan.

Psykologisten valmiuksien ja organisaatiokulttuurin näkökulmasta katsottuna työntekijän sisäisten prosessien kautta muodostuva kokemus vahvasta osaamisesta sekä organisaation järkevät työkäytännöt edistävät työntekijöiden kykyä ottaa puheeksi lastensuoje-

luun liittyviä kysymyksiä. Näin työntekijät voivat myös tuoda esille niitä tarpeita, joita heillä on lastensuojelukysymyksiin liittyen. Mielestämme yhteiskunnassa vallalla oleva lastensuojeluideologian voi katsoa ilmenevän niissä työtavoissa ja arvoissa, joilla lastensuojelutyötä eri instituutioissa toteutetaan.

Lasten suojeleminen tänä päivänä on avain myös ongelmien ylisukupolvisuuden ehkäisemiseen. Vaikka huostaanotto saattaakin olla yksi osatekijä huono-osaisuuden periytyemisessä (Rantalaiho 1993, Viittalan 2006, 77, mukaan), tulee muistaa, että lastensuojeluun kuuluu myös paljon muuta kuin huostaanotto. Vaikka yhteiskunnan ei tulisi liiaksi holhota kansalaisiaan, on lasten suojelemisen ja heidän tasapainoisen kasvunsa turvaamisen oltava mielestämme jokaisen lasten kanssa työskentelevän ammattilaisen velvollisuus. Työntekijän on pystyttävä toimimaan lapsen edun mukaisesti silloin, kun kyse on lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 2002. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1. – 4. painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Alvesson, M. 2002. Understanding Organizational Culture. The Cromwell Press Ltd: Trowbridge, Wiltshire.
- Arnkil, T. E. & Eriksson, E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. 8. painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.
- Arnkil, T., & Eriksson, E. 2009. Huolen vyöhykkeistö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 21.2.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/metodit/verkostodialogiset_metodit/huolen_vyohykeisto/vyohykeet
- Aro, A., Feldt, T. & Ruohomäki, V. (toim.) 2007. TOP 1: Puheenvuoroja työ- ja organisaatiopsykologiasta. Työ- ja organisaatiopsykologit ry:n vuosikirja. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Atkinson, M., Jones, M. & Lamont, E. 2007. A review of the literature. Multi-agency working and its implications for practice. CfBt Education Trust. Luettu 16.2.2014. <http://www.nfer.ac.uk/nfer/publications/MAD01/MAD01.pdf>
- Bakhurst, D. & Sypnowich, C. 1995. Inquiries in social construction. Teoksessa Bakhurst, D. & Sypnowich, C. 1995. The Social Self. Problems of the Social Self. The Cromwell Press Ltd: Great Britain, Broughton Gifford, Melksham, Wiltshire, 1–17.
- Bardy, M. & Heino, T. 2012. Lastensuojelun ytimessä: osattomuudesta osallisuuteen. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2.painos. Helsinki: Duodecim, 62-73.
- Burr, V. 2002. The Person in Social Psychology. East Sussex: Psychology Press Ltd.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. 14.–15. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Duncan, S. & Reder, P. 2003. Understanding Communication in Child Protection Networks. Julkaisussa Child Abuse Review. Mar/Apr2003, Vol. 12 Issue 2, p82-100.
- Haapaniemi, L. 2013. Päivähoidon perhetyö Lempäälän kunnassa. Päivähoidon työntekijöiden näkemyksiä yhteistyöstä varhaisessa puuttumisessa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 31.12.2013. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69239/Haapaniemi_Laura.pdf.pdf?sequence=1
- Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Työpapereita 30/2007. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Valopaino Oy.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle – työväliseenä kehittämisvalikko. Oppaita 62. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. 1. painos. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa. Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Luettu 21.2.2014.

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66711/Johanna_Hurtig_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf?sequence=1

Itäpuisto, M. 2008. Pullon pohjimmaisat. Lapsi, perhe ja alkoholi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Järviluoto, S. & Mäkinen, M. 2009. Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö. Toimivia käytäntöjä ja kipupisteitä Kallio – Alppiharju – Pasilan päivähoitoalueella. Sosiaalialan koulutusohjelma. YAMK-tutkinto. Metropolia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 29.12.2013.

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3691/paivahoi.pdf?sequence=1>

Kaltoin kohdeltu lapsi. Käsikirja kaltoin kohdellun lapsen kanssa työskenteleville. 2012.

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt – Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/316.

Laki lasten päivähoitolaista 19.1.1973/36.

Lapsiasiavaltuutettu. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Luettu 21.2.2014.

http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun Keskusliitto 2012. Lehdistötiedotteet 2012. Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyötä kehitettävä. Julkaistu 18.1.2012. Luettu 21.2.2014.

http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/tiedotteet_2012/lastensuojelun_ja_paivahoidon_yhteistyota_kehittava.2267.news

Lastensuojelun Keskusliitto. Suojele-Tue-Toimi. Yhteistuumin lapsen asiassa. Luettu 28.1.2014. http://www.lskl.fi/keskusliitto/mita_temme/ehkaiseva_tyo/suojele-tue-toimi/huoneentaulu.

Lastentarhanopettajaliitto 2011. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. 3. painos.

Lötjönen, S. (Toim.) 1999. Tutkijan ammattietiikka. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja 1999, 69. Opetusministeriö. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Luettu 29.12.2013. <http://www.mine->

du.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/tutkijan_ammattietiikka_99.pdf?lang=fi

Mantsinen, S-M., & Visti, H. 2011. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden näkemyksiä yhteistyöstä Vuosaaren alueella. Sosiaalialan koulutusohjelma. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 29.12.2013.
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/34922/Valmis%20opinnaytetyo.pdf?sequence=1>

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Nousiainen, K., Paasivirta, A., Pitkänen, S., Turunen, S. & Vehviläinen, J. 2011. Monialainen yhteistyö ja verkostomaiset työtavat lasten ja nuorten palveluissa. Loppuraportti. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta. Verkkojulkaisu. Luettu 22.10.2013.
http://www.kuntoutussaatio.fi/files/983/monialainen_yhteistyö_ja_verkostomaiset.pdf

Onnismaa, E-L. 1999. Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena – toiveiden tynnyri vai huolten hautomo? Aiheita 29/1999. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakesin monistamo.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 6. Luettu 26.1.2014.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>

Pelastakaa Lapset ry 2011. Lapsen ääni – tarina minulta. Paintmedia.

Pyhäjoki, J. & Koskimies, M. 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huolten vyöhykkeillä. Julkaisussa Lammi-Taskula, J. Karvola, S. & Ahlström, S. (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Yliopiston kirjapaino Oy, 186–196. Luettu 28.1.2014. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f>

Pölkki, M. 2014. Uusi keino nuorten syrjäytymisen torjumiseksi: Huolten liputtaminen. Helsingin Sanomat. Verkkoartikkeli. Julkaistu 21.2.2014. Luettu 21.2.2014.
<http://www.hs.fi/kotimaa/Uusi+keino+nuorten+syrj%C3%A4ytymisen+torjumiseksi+Huolten+liputtaminen/a1392878759245>

Pölkki, M. 2014. Yksinkertainen tietojärjestelmä ratkaisi ongelman: Tiukka salassapitomääräys nurin. Helsingin Sanomat. Verkkoartikkeli. Julkaistu 20.2.2014. Luettu 21.2.2014.
<http://www.hs.fi/kotimaa/Yksinkertainen+tietoj%C3%A4rjestelm%C3%A4+ratkaisi+ongelman+Tiukka+salassapitom%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ys+nurin/a1392864420954>

Repo, R. 2012. Yhteistyö lastensuojelussa. Lastentarha 2/2012, 20–21.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. 1.–2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

- Rousu, S. 2007: Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi lastensuojelussa. Näkymätön todellisuus näkyväksi. Tampereen yliopisto. Suomen kuntaliitto. Acta nro 197. Akateeminen väitöskirja. Helsinki.
- Saaristo, S. 2013. Lasta kannatteleva yhteistyö päivähoidon ja lastensuojelun rajapinnalla. Opas päivähoiton henkilöstölle Kaarinassa. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 14.12.2013.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/65672/Saaristo_Sini.pdf?sequence=1
- Salmi, M., Sauli, H. & Lammi-Taskula, J. 2012. Lasten ja lapsiperheiden asema nyky-Suomessa. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoin kohtelu. Helsinki: Duodecim, 21–47.
- Savolainen, J. 2014. Lastensuojelussa tieto ei kulje viranomaisten välillä. Helsingin Sanomat. Verkkoartikkeli. Julkaistu 15.2.2014. Luettu 20.2.2014.
<http://www.hs.fi/kotimaa/Lastensuojelussa+tieto+ei+kulje+viranomaisten+v%C3%A4lill%C3%A4/a1392367348131>
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2012. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 6. painos. Oppaita 56. Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Sosiaalialan kompetenssit 2010. TAMK.
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2012. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Lönnberg Painot Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Julkaisuja 2002:29. Luettu 31.1.2014.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012–2015. Toimeenpanosuunnitelma. Julkaisuja 2012:20. Luettu 26.1.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-23137.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki. Luettu 21.2.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf
- Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoin kohtelu. 2. painos. Porvoo: Bookwell Oy.
- Tampereen kaupunki 2007. Tampereen varhaiskasvatussuunnitelma 2007. Julkaisuja 2/2007. Hyvinvointipalvelut. Päivähoito. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Lu-

ettu 31.12.2013.

<http://www.tampere.fi/tiedostot/5pvSAFsoF/varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>.

Tampereen kaupunki 2012. Tampereen väestö 31.12.2012. Tietotuotannon ja laadunarvioinnin julkaisu B 11/2013. Luettu 20.2.2014.

http://www.tampere.fi/material/attachments/v/6H1cI9mEm/Tampereen_vaesto_31.12.2012.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Luettu 17.9.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvojaperiaatteet/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus. Luettu 26.3.2014.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/tietosuoja/salassapitovelvollisuus/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Huolen vyöhykkeet. Luettu 29.12.2013.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohykkeisto/vyohykkeet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Yleiset sosiaalipalvelut. Luettu 3.1.2014. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/yleiset_sosiaalipalvelut/

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Kasvun kumppanit. Kasvatuskumppanuus - menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria. Luettu 29.3.2014.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014. Lasten Kaste. Kaste-hankkeen osaohjelma.

Luettu 31.1.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/ohjelmat/lasten_kaste/hankkeet

Tulensano, L. & Ylä-Herranen, T. 2009. Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuudet lastensuojelussa. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. 2009. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt, 22-36.

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. 10., uudistettu laitos. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012. Luettu 14.3.2014.

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

LIITTEET

Liite 1. Lastensuojeluilmoitukset Tampereella vuonna 2012

Lastensuojeluilmoitukset tyypeittäin

2012

		Vireilletulot (lkm) 2012	Eri asiakkaita 2012
Vireillepano	Vireillepanon tekijä		
Kokonaistulos		3 612	2 435
LA Lastensuojeluilmoitus	Tulos	3 180	2 117
LA Lastensuojeluilmoitus	Asiakkuuden siirto toisesta kunnasta	48	48
LA Lastensuojeluilmoitus	Koulu	285	225
LA Lastensuojeluilmoitus	Muu viranomainen	780	671
LA Lastensuojeluilmoitus	Naapuri / ystävä / tuttava	207	186
LA Lastensuojeluilmoitus	Poliisi	508	457
LA Lastensuojeluilmoitus	Päiväkoti	90	82
LA Lastensuojeluilmoitus	Sukulainen / omainen	440	348
LA Lastensuojeluilmoitus	Terveydenhuollon viranomainen	565	495
LA Lastensuojeluilmoitus	Tuntematon	257	228
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Tulos	79	78
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Koulu	17	17
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Muu viranomainen	24	23
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Päiväkoti	9	9
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Terveydenhuollon viranomainen	29	29
LA Lastensuojeluhakemus	Tulos	165	161
LA Lastensuojeluhakemus	Huoltaja	157	155
LA Lastensuojeluhakemus	Lapsi	8	7
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Tulos	40	40
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Asiakas	1	1
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Muu	3	3
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Viranomainen	36	36
LA Muu asiakkuuden vireilletulo	Tulos	148	146
LA Muu asiakkuuden vireilletulo	Sosiaalityöntekijä	148	146

Liite 2. Lastensuojeluilmoitukset Tampereella vuonna 2013

Lastensuojeluilmoitukset tyypeittäin 2013

		Vireilletulot (lkm) 2013	Eri asiakkaita 2013
Vireillepano	Vireillepanon tekijä		
Kokonaistulos		4 129	2 672
LA Lastensuojeluilmoitus	Tulos	3 617	2 318
LA Lastensuojeluilmoitus	Asiakkuuden siirto toisesta kunnasta	63	63
LA Lastensuojeluilmoitus	Koulu	325	266
LA Lastensuojeluilmoitus	Muu viranomainen	989	811
LA Lastensuojeluilmoitus	Naapuri / ystävä / tuttava	209	200
LA Lastensuojeluilmoitus	Poliisi	474	423
LA Lastensuojeluilmoitus	Päiväkoti	91	76
LA Lastensuojeluilmoitus	Sukulainen / omainen	382	317
LA Lastensuojeluilmoitus	Terveydenhuollon viranomainen	691	576
LA Lastensuojeluilmoitus	Tuntematon	393	319
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Tulos	58	58
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Koulu	7	7
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Muu viranomainen	19	19
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Päiväkoti	1	1
LA Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	Terveydenhuollon viranomainen	31	31
LA Lastensuojeluhakemus	Tulos	229	215
LA Lastensuojeluhakemus	Huoltaja	227	213
LA Lastensuojeluhakemus	Lapsi	2	2
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Tulos	54	48
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Asiakas		0
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Muu	3	3
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	Viranomainen	51	45
LA Muu asiakkuuden vireilletulo	Tulos	171	168
LA Muu asiakkuuden vireilletulo	Sosiaalityöntekijä	171	168

Hyvä vastaaja!

Tämä kysely on osa TAMKin sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyötämme. Kyselyn tarkoitus on selvittää päiväkotihenkilökunnan tuen tarvetta työssään liittyen lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kyselyyn vastataan nimettömästi ja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Kysymyksissä 3 – 5 voit valita useamman kuin yhden vastausvaihtoehdon. Vastauksia voi tarvittaessa jatkaa paperin kääntöpuolelle.

Tässä kyselylomakkeessa sanalla *viranomainen* tarkoitetaan esimerkiksi sosiaalityön ja poliisitoimen työntekijöitä ja *sosiaalialan ammattilaisilla* esimerkiksi sosiaali- ja perhetyöntekijöitä, sosionomeja ja neuvolatyöntekijöitä.

1. Kuinka kauan olet työskennellyt päivähoidossa? Merkitse rasti tilannettasi kuvaavan vaihtoehdon perään.

- 0–5 vuotta ___
- 5–10 vuotta ___
- enemmän kuin 10 vuotta ___

2. Mikä on koulutuksesi?

3. Mitä lastensuojelu sinulle merkitsee?

- huolen puheeksi ottamista työtiimissä ___
- yhteistyötä viranomaisten kanssa ___
- yhteistyötä muiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa ___
- perheen arjen seuraamista ja tukemista ___
- huostaanottoa ___
- lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle ___
- jotain muuta, mitä?

4. Oletko työurasi aikana tehnyt yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityön kanssa?

KYLLÄ ___ **EI** ___

Jos vastasit **EI**, miksi et? Voit myös kertoa omin sanoin.

- joku muu työyhteisössä hoitaa nämä asiat ___
- en kokenut tarpeelliseksi ___
- minulla ei ollut rohkeutta ___
- epäilin sen aiheuttavan itselleni lisää työtä ___

- minulla ei ollut riittävästi tietoa lastensuojelusta __

2 (2)

- minulla ei ollut riittävästi tietoa lastensuojeluprosessin etenemisestä __
- en saanut esimiehen tukea __
- en saanut työtiimin tukea __
- jokin muu, mikä?

5. Oletko saanut riittävästi tukea lastensuojeluun liittyvissä asioissa, esimerkiksi huolen esille ottamisessa, lastensuojelutarpeen arviointipyyntöissä, konsultaatioissa lastensuojelun sosiaalityöhön tai lastensuojeluilmoituksen tekemisessä?

KYLLÄ __ **EI** __

- Jos vastasit **KYLLÄ**, keneltä ja millaista tukea olet saanut? Voit myös kertoa omin sanoin kohdassa *jokin muu, mikä*.

Tuki on ollut

- erilaisia lastensuojeluun liittyviä koulutuksia __
- esimieheltä saatuja ohjeistuksia __
- työtiimin kanssa käytyjä keskusteluja __
- konsultointia muiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa __
- lisätietoa lastensuojelusta __
- jokin muu, mikä?

- Jos vastasit **EI**, millaista tukea olisit kaivannut? Voit myös kertoa omin sanoin kohdassa *jotain muuta, mitä*.

- selkeyttä siitä, mitä lastensuojelutyö on __
- kuittausta sosiaalityöltä siitä, että lapsen liittyvä asia etenee __
- työtiimin tukea __
- esimiehen tukea __
- tietoa omaan työhön liittyvästä vastuusta __
- jotain muuta, mitä?

6. Onko työurasi aikana jokin tilanne herättänyt huolta lapseen liittyen, mutta et ole vinyt asiaa eteenpäin tässä kyselyssä esitetyistä syistä? Voit halutesasi kuvailla tilannetta tai tilanteita lyhyesti.

Kiitos, että vastasit kyselyymme!

Mirva Heinonen ja Riitta Kujansivu

Liite 4. Saatekirje

Hyvät Hervannan päiväkotien työntekijät!

Olemme Tampereen ammattikorkeakoulun sosiaalialan sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäyte-työtämme Tampereen Hervannan päiväkotihenkilökunnan tuen tarpeesta liittyen lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tavoittemme on selvittää, millä osa-alueilla moniammatilliseen lastensuojelutyöhön liittyen vakituinen päiväkotihenkilökunta erityisesti kaipaisi tukea ja viedä tutkimuksessa ilmenneitä asioita myös Tampereen kaupungin tietoon. Opinnäytetyömme suunniteltu esitysaika on keväällä 2014.

Oheiseen kyselyyn vastaaminen tarjoaa Teille mahdollisuuden tuoda omaa ääntänne kuuluviin ja antaa arvokasta tietoa paitsi Tampereen kaupungille, myös opinnäytetyöllemme. Toivomme mahdollisimman monen vastaavan kyselyyn, jotta tutkimusaineistomme olisi mahdollisimman kattava.

Vastaaminen tapahtuu nimettömästi ja vastauksia käsittelemme luottamuksellisesti. Täytetyt kyselylomakkeet voitte taittaa (ja halutessanne nittoa kiinni) ja laittaa ne niille tarkoitettuun yhteiseen kirjekuoreen. Vastausaikaa Teillä on noin viikko, tarkemman kyselyjen palautuspäivämäärän sovimme päiväkodin johtajan kanssa.

Opinnäytetyöohjaajamme on Tampereen ammattikorkeakoulun lehtori Tapio Salomäki (puh.050 311 9719).

Kiitos vastauksistanne!

Mirva Heinonen (puh. 045 6736 443) ja Riitta Kujansivu (puh. 045 631 4045)